Голас Радзімы

№ 38 (1972)
18 верасня 1986 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Каля трыццаці гадоў назад з'явіўся на карце Беларусі Наваполацк—горад нафтавікоў і хімікаў, пабудаваны маладымі людзьмі, якія прыехалі сюды жыць і працаваць з розных рэгіёнаў Савецкага Саюза. Цяпер ужо іх дзеці, 20—25-гадовыя юнакі і дзяўчаты, вызначаюць сённяшні дзень горада. У прамысловасці і на транспарце, на будоўлях і ў сферы сервісу працуюць пераважна людзі маладыя.

Гэты здымак зроблены ў наваполацкім вытворчым аб'яднанні «Палімір» —адным з самых буйных прадпрыемстваў горада. Галіна РАЗУЕВА, Вячаслаў ТАРАСАЎ, Юрый ГРЫШАНАЎ, Алена КІСЯЛЕВА, Леанід КАЖЭКА і Людміла ШАДЗЬКО працуюць лабарантамі і апаратчыкамі ў цэху па вытворчасці поліэтылену.

Фота В. ДРАЧОВА.

АДКАЗЫ М. С. ГАРБАЧОВА

на пытанні галоўнага рэдактара газеты «Рудэ права» Здэнека Горжэні

Пытанне: Ваша Заява аб прадоўжанні аднабаковага мараторыя на ядзерныя выбухі да 1 студзеня 1987 года выклікала вельмі шырокі рэзананс і, як нам у Чэхаславакіі ўяўляецца, зрабіла сур'ёзны ўплыў на расстаноўку грамадска-палітычных сіл у свеце ў пытаннях разбраення.

Як Вы ацэньваеце прычыны гэтага і магчымыя вынікі новай буйной міралюбівай акцыі Савецкага Саюза?

Адказ: На першую частку пытання адказ здаецца відавочным. Аб савецкім мараторыі даведалася сёння значна больш людзей, чым некаторы час назад. Палітычным лідэрам і сродкам масавай інфармацыі Захаду становіцца ўсё цяжэй замоўчваць факт аднабаковага паўтарагадовага мараторыя, ды і амерыканскія аргументы на карысць выпрабаванняў яўна пацьмянелі, страцілі сваё ўздзеянне на грамадскасць. Гэта па-першае. А па-другое, у свеце ідзе ўсё больш глыбокае ўсведамленне рэальнасці ядзернай пагрозы. Адвесці яе можна, толькі ліквідаваўшы, як мы і прапануем, ядзерную зброю, а ў якасці першага кроку — спыніць ядзерныя выпрабаванні. Як кажуць, гэта ясна як божы дзень. Гэтага не могуць употай не разумець нават людзі, апантаныя гонкай узбраенняў.

У падтрымку савецкага мараторыя з заклікамі да Амерыкі пераняць прыклад СССР выступілі нашы сацыялістычныя сябры, камуністычныя партыі, канферэнцыя руху недалучэння ў Харарэ, які прадстаўляе дзесяткі дзяржаў, лідэры «дэлійскай шасцёркі», шматлікія грамадскія арганізацыі і прафсаюзы, аўтарытэтныя палітычныя партыі, у тым ліку заходнегерманскія сацыял-дэмакраты і брытанскія лейбарысты, вядомыя дзеячы навукі і культуры ўсюды ў свеце. У цэлым можна сказаць, што лягчэй пералічыць тых, хто не падтрымаў нашу акцыю, чым тых, хто яе адобрыў.

Гэтыя выступленні — а мы іх высока [illegible]нім — пацвярджаюць, што новае палітычнае мысленне прабівае сабе дарогу праз застарэлыя забабоны, аджыўшыя ўяўленні, праз завалы хлусні аб «савецкай пагрозе».

Наколькі можна меркаваць па амерыканскіх жа даных, падтрымлівае ідэю спынення ядзерных выпрабаванняў і грамадская думка ЗША, значная частка кангрэса.

Словам, ніколі яшчэ не было такім агульнапрызнаным, што ядзерную вайну нельга весці і ў ёй не можа быць пераможцаў, якія б хітрыя сцэнарыі ваенных дзеянняў ні распрацоўваліся.

Да гэтага дабаўляецца і іншае: палітыка Злучаных Штатаў пачынае ўсё больш палохаць людзей; абурлівыя праяўленні мілітарысцкай лініі раскрылі вочы многім, і трывогу наконт таго, што катастрофа сапраўды можа адбыцца, ужо ніхто не можа скрыць.

Рэзананс, які выклікала спыненне ядзерных выбухаў Савецкім Саюзам, звязан, вядома, і з тым, што гэта — не дэкларацыя, а дзеянне. Ужо чацвёрты раз мы пайшлі на прадоўжанне мараторыя. Год без выбухаў — гэта ўжо палітычная і ваенная рэальнасць. Тэндэнцыя розуму і разважнага сэнсу цяпер практычна прысутнічае ў сусветнай палітыцы і можа быць развіта, умацавана пагадненнем аб узаемнай забароне ядзерных выпрабаванняў. А таксама іншымі смелымі, моцнымі крокамі, вырашэннем наспеўшых і пераспеўшых пытанняў.

Хіба, напрыклад, не важна для лёсу Еўропы, ды і ўсяго свету ўвянчаць дабротнай дагаворанасцю работу Стакгольмскай канферэнцыі? Безумоўна, так. І са свайго боку Савецкі Саюз разам з Чэхаславакіяй, іншымі сацыялістычнымі краінамі прымае практычныя меры, каб так яно і адбылося. Ёсць магчымасць — мне ўжо даводзілася аб гэтым гаварыць — прыйсці да згоды аб забароне хімічнай зброі і ліквідацыі яе прамысловай базы.

Па стратэгічных узбраеннях, ракетна-ядзернай зброі сярэдняй дальнасці, звычайных узбраеннях магчымы рацыянальныя кампрамісы, калі на справе імкнуцца да паніжэння ўзроўню ваеннага процістаяння, да раўназначнай бяспекі. Магчыма дагаворанасць і па ўмацаванню рэжыму такога фундаментальнага дакумента, як дагавор па ПРА.

Але трэба глядзець на рэчы, як яны ёсць. Магчымасцей становіцца быццам бы ўсё больш, а павароту да лепшага няма.

У гэтым сэнсе паказальная і рэакцыя на нашу Заяву ў кіруючых колах Злучаных Штатаў. Яна з самага пачатку выявіла, што, прынамсі, у акружэнні прэзідэнта, прадстаўнікі якога на гэты раз нават не спрабавалі ўтойваць свайго раздражнення, сур'ёзна аб ліквідацыі ядзернай пагрозы пакуль не думаюць. Іменна таму прадоўжанне мараторыя выклікала там та[illegible] нездавальненне. Відаць, [illegible] ад наяўнасцю новых савецкіх прапаноў у гэтых колах адчулі сябе няёмка. Ужо вельмі, напэўна, цяжка стала апраўдваць сваю пазіцыю ў вачах як сусветнай, так і амерыканскай грамадскасці.

І зноў паехалі г[illegible]зрой каляіне, імкнучыся прынізіць значэнне нашай акцыі, навешваючы ёй ярлык «прапаганды». Але паўстае пытанне: калі гэта прапаганда, то ў чым мы хочам ёю пераканаць, што хочам ёю сказаць? У тым, што можна абысціся без ядзерных выбухаў? Што свой заклік вызваліць чалавецтва ад ядзернай зброі мы падмацоўваем спыненнем яе выпрабаванняў? Што дрэннага ў такой «прапагандзе»?

Наогул жа, наконт абвінавачанняў нас у «прапагандзе» я ўжо не раз гаварыў: вельмі гэта несур'ёзна, калі нашы адказныя палітычныя дзеянні хочуць перавесці ў такую плоскасць. Не той гэта падыход у такі напружаны, можна сказаць, пераломны момант сусветнага развіцця.

Мы не ў прапагандысцкай вайне хочам выйграць. Мы не хочам нават удзельнічаць у такой «схватцы», лічачы яе недастойнай важнасці прадмета. Наша мэта — зрабіць рэальны крок да рэальнага разбраення. І шчыра запрашаем да гэтага амерыканскую адміністрацыю. Мы хочам зрушыць з месца перагаворы, каб адцясніць ядзерную пагрозу дзеля бяспекі ўсіх і сапраўднай разрадкі.

Вельмі ўжо многа сапраўды прапагандысцкіх спекуляцый вакол нашага мараторыя і ў акружэнні Белага дома, і ў палітычных колах, і ў прэсе. Іншы раз складваецца ўражанне, што ў ЗША наогул схільны замяніць знешнюю палітыку прапагандай. Які ўжо тут дзелавы, абяцаючы поспех дыялог! Мы адхіляем такі стыль, лічым, што размова ідзе аб вельмі сур'ёзных рэчах, каб гуляць вакол іх у слоўныя гульні. І хочам разлічваць на тое, што нас, нарэшце, зразумеюць у Амерыцы і адклікнуцца на наш заклік адэкватна, дастойным чынам.

А ўжо калі гаварыць аб «сур'ёзнасці», да якой нас заклікалі ў сувязі з чарговым прадоўжаннем намі мараторыя, то хацеў бы сказаць, што адносіны да спынення ядзерных выпрабаванняў, да хутчэйшай выпрацоўкі дагавора аб іх поўнай забароне сталі сёння самым пераканаўчым паказчыкам таго, наколькі сапраўды сур'ёзна адносіцца кожная з буйнейшых ядзерных дзяржаў да разбраення, міжнароднай бяспекі, ды і наогул да справы міру.

У Заяве 18 жніўня я ўжо гаварыў, што адносіны да ядзерных выбухаў — гэта экзамен на гістарычную сталасць. Я глыбока ў гэтым перакананы.

Больш таго, гэта — пробны камень, на якім правяраюцца сапраўдная мэтанакіраванасць, галоўны змест знешняй палітыкі ядзернай дзяржавы.

Сапраўды.

Калі хочаш ваеннай перавагі, — табе мараторый не патрэбен.

Калі хочаш працягваць гонку ўзбраенняў, асабліва ж — перавесці яе ў новыя сферы, у космас, — табе мараторый не патрэбен.

Калі ты хочаш мець новыя, больш дасканалыя віды зброі, — мараторый тут зусім не патрэбен.

Калі ў вырашэнні міжнародных праблем ты разлічваеш на сілу і маеш намер звяртацца да дыктату, да шантажу, — мараторый табе таксама перашкода.

Калі ты баішся сумленна спаборнічаць з іншай сацыяльнай сістэмай у галіне эканомікі, дэмакратыі, культуры, духоўнага багацця чалавечага жыцця, — мараторый табе яўна не падыходзіць.

Калі цябе не хвалюе, што будзе з прыродай, з асяроддзем пражывання людзей, — ты будзеш і далей праводзіць ядзерныя выбухі.

Калі сквапныя апетыты заправілаў ваеннага бізнесу і ўсіх, хто з ім звязан, важнейшыя за думкі і жыццёвыя інтарэсы соцень мільёнаў людзей на ўсім свеце, — ты працягваеш ядзерныя выпрабаванні.

Інакш кажучы, адносіны да мараторыя ўскрываюць сапраўдную сутнасць і накіраванасць палітыкі. Ад гэтага нікуды не дзецца.

Калі ж ёсць сапраўднае жаданне пачаць скарачэнне і потым паконч[ыць] зусім з ядзернай зброяй, як аб гэтым афіцыяльна і ўрачыста не раз заяўлялася і самім прэзідэнтам, і некаторымі членамі яго адміністрацыі, калі ёсць сапраўднае разуменне таго, што ядзерная вайна недапушчальная, калі праўда, што Злучаныя Штаты не імкнуцца да ваеннай перавагі, тады няма прынцыповых перашкод да дасягнення раўнапраўнага і строга правяраемага пагаднення.

Вось чаму мы лічым, што «мяч не на палавіне поля рускіх», як сцвярджаюць лёгкія на слова герольды Белага дома, а на амерыканскай палавіне.

Аднак, пытанне стаіць яшчэ шырэй і больш значна, чым адносіны да мараторыя, хоць, паўтараю, спробы ўхіліцца ад гэтай прынцыповай важнасці праблемы разбраення, раствараць яе ў іншых пытаннях, абясцэньваць, перавесці ў іншую плоскасць, дастаткова характэрныя.

Бо калі выстраіць усю пасляжэнеўскую палітыку адміністрацыі, то карціна складваецца трывожная. Тут і фарсіраванне САІ, і выпрабаванні проціспадарожнікавага комплексу АСАТ, іншыя акцыі, якія падрываюць дагавор па ПРА, тут і выпрабаванні новай міжкантынентальнай балістычнай ракеты, новых самалётаў і падводных лодак, заявы аб выхадзе з Дагавора АСУ-2, прычым якраз да таго моманту, калі мяркуюць праводзіць з намі другую сустрэчу на вышэйшым узроўні, і фантастычныя запросы на чарговы ваенны бюджэт, і асігнаванні на бінарную зброю, і сілавыя разбойніцкія «неаглабалісцкія» дзеянні супраць Лівіі, Нікарагуа, на поўдні Афрыкі, у іншых месцах, тут і стварэнне новых ваенна-марскіх ударных фарміраванняў, і небывалыя з 50-х гадоў па колькасці ўведзеных у дзеянне сродкаў ваенныя манеўры паблізу Савецкага Саюза — ад Паўночнага мора і Балтыкі да Далёкага Усходу. Мае рацыю маршал Ахрамееў, які сказаў на канферэнцыі ў Стакгольме: «Уявіце сабе, што было б, калі б падобныя манеўры разгарнулі краіны Варшаўскага Дагавора!»

Як мы павінны ўспрымаць гэтыя абуральныя ваенныя дэманстрацыі? Няўжо як праяўленне міралюбнасці і імкнення да ўзаемаразумення або, можа, як падрыхтоўку атмасферы для сустрэчы на вышэйшым узроўні?

Між іншым, у Белым доме і каля яго так прама і гавораць: усё гэта неабходна, каб прымусіць рускіх да новых уступак. Такі узровень адказнасці тых, для каго гонка ўзбраенняў — залатое дно, і дарэчы, узровень разумення, з кім яны маюць справу.

З падобнай ваенна-палітычнай [illegible]ктыкі напрошваецца вель[illegible]р'ёзны вывад: хочуць легалізаваць гонку ўзбраенняў, па сутнасці ж справы — гэта матэрыяльная і псіхалагічная падрыхтоўка сусветнай вайны. У грамадскасці законна спее пытанне: што? Значыць Амерыка з[illegible]цца ваяваць? Калі так, то т[illegible] зразумелая логіка дзеянняў адміністрацыі.

Мімволі прыходзяць на памяць асацыяцыі з 60-мі гадамі, калі нахабна заявіла аб сваіх прэтэнзіях на Белы дом крайне рэакцыйная групоўка. Але Амерыка тады сама асадзіла гэту групоўку. Да ўлады прыйшлі іншыя людзі, адкрылася магчымасць затрымаць разрастанне «халоднай вайны», а потым, у 70-х гадах — спыніць яе зусім. Былі заключаны дагаворы, некаторыя з іх працуюць і сёння.

А што мы бачым цяпер? Зноў разгортваюцца ваенныя праграмы, але такія, якія ствараюць значна большую, чым тады, пагрозу развязвання сусветнай вайны, бо гэта адбываецца на новым навукова-тэхнічным вітку гонкі ўзбраенняў і пры наяўнасці значна большых арсеналаў зброі, здольнай за некалькі дзён знішчыць цывілізацыю.

Таму і задача нашых дзвюх краін, усіх міралюбівых сіл — не дапусціць, каб гэта гонка прыняла незваротны характар.

І значна больш сур'ёзная, чым раней, я б сказаў — асобая адказнасць за тое, куды павернецца ход падзей у свеце, кладзецца на амерыканскі народ. Яму ёсць над чым задумацца.

Хачу верыць у розум, рэалізм, ды і элементарнае пачуццё самазахавання амерыканскага народа. Нашым двум народам трэба супрацоўнічаць, а не варагаваць, сябраваць, а не ваяваць. Я зноў заклікаю да гэтага.

Ведаю, таварыш Горжэні, што і ў вас у Чэхаславакіі, і ў нас, і ў іншых краінах задаюць нярэдка і такое пытанне: ці не стаіць за курсам на неўтаймоўную гонку ўзбраенняў імкненне эканамічна падарваць СССР, сацыялістычную садружнасць? Як можна, у прыватнасці, ацаніць і афіцыяльныя заявы, і домыслы ў сродках масавай інфармацыі нават таго, што эканамічныя праблемы і цяжкасці, якія ёсць у СССР, прымусяць яго, калі яшчэ паднацісн[уць], пайсці на аднабаковыя ўступкі?

Эканамічныя праблемы і цяжкасці ў нас ёсць. Аб іх мы сказалі і гаворым адкрыта. Няма праблем і цяжкасцей у іншых краінах, асабліва тых, якія нядаўна сталі на шлях самастойнага развіцця. А хіба няма іх на Захадзе, у саміх Злучаных Штатах? Больш таго, — яны там грозна нарастаюць, накопліваюцца найвастрэйшыя праблемы, дзяржаўны доўг дасягнуў астранамічнай лічбы, і так велізарнае беспрацоўе зноў пачынае набываць пагражаючыя размеры, паглыбляюцца сацыяльныя супярэчнасці.

А што датычыць нашых эканамічных клопатаў, то мы б хацелі справіцца з імі хутчэй і лепш, таму віталі б любую магчымасць пераключыць сродкі і сілы з абароны на грамадзянскія галіны, на павышэнне дабрабыту людзей. Але інтарэсы бяспекі мы пры гэтым ніколі не ахвяруем і на ўступкі за яе кошт не пойдзем, у тым ліку і на перагаворах. Ды нам і не дазволіў бы гэтага савецкі народ.

Спробы гонкай узбраенняў эканамічна падарваць СССР, сусветны сацыялізм мы добра бачым. І зробім усё, каб не дазволіць збыцца гэтым злосным планам. Дзейнічаць будзем адразу на некалькіх напрамках: на дыпламатычным, ваенным, палітычным і — так-так! — прапагандысцкім, але перш за ўсё — на эканамічным. Павышаць эфектыўнасць гаспадаркі, нарошчваць паскарэнне, удасканальваць кіраванне.

У гэтым плане якасная праца савецкіх людзей, працоўных краін сацыялістычнай садружнасці — адначасова і ўклад у справу міру. Даём мы слабіну — напор ворагаў сацыялізму ўзмацняецца. Становімся мацнейшымі эканамічна, у сацыяльным і палітычным плане — расце і зацікаўленасць капіталістычнага свету ў нармальных адносінах з намі, рассейваюцца ілюзіі, быццам гісторыю можна павярнуць назад.

Пытанне: Сярод водгукаў на Вашу Заяву ёсць і такія: маўляў, ні аднабаковы мараторый, ні нават двухбаковае пагадненне з ЗША па гэтаму пытанню практычна нічога не дадуць для вырашэння праблемы ядзернага разбраення. Ці так гэта?

Адказ: Ніяк не магу згадзіцца з гэтым.

Мараторый сапраўды спрабуюць процінаставіць скарачэнню ўзбраенняў, даказаць, нават, быццам ён перашкаджае пачаць працэс разбраення. У некаторых колах і ў прэсе гуляе і такая думка: маўляў, ядзерная зброя «зло», але «зло непазбежнае», паколькі яно служыць стрымліванню, а калі так — яно мае патрэбу ў праверцы надзейнасці, гэта значыць у праводзенні выбухаў.

Усё гэта — абсурд, калі не спроба збіць людзей з толку.

Мы яшчэ ў студзені прапанавалі сумесна пачаць «выкараненне самога зла» — ліквідаваць усю ядзерную зброю да канца стагоддзя. Вядома, гэта задача няпростая. Але мы і прапануем яе вырашаць паэтапна, з улікам усіх складанасцей, адводзім на гэта 15 гадоў, прадугледжваем паралельныя намаганні ў сферы ліквідацыі хімічнай зброі і радыкальных скарачэнняў звычайных узбраенняў, маем на ўвазе адначасова з разбраеннем рухацца наперад у палітычнай, эканамічнай і гуманітарнай сферах міжнародных адносін.

[Заканчэнне на 4-й стар.]

АЎТАМАТЫЗАЦЫЯ НА ПРАДПРЫЕМСТВЕ: ВЫНІК УКАРАНЕННЯ АДНОЙ РАСПРАЦОЎКІ

МЭТА — ЭКАНОМІЯ

У Мінскім вытворчым аб'яднанні імя С. Кірава па выпуску працяжных і адразных станкоў мне прапанавалі пазнаёміцца з адной з распрацовак заводскіх канструктараў, якая, па заключэнню спецыялістаў, не ўступае аналагічным канструкцыям такіх фірм, як «Вагнер», «Кальтэнбах», «Каста» (ФРГ) ці «Літэр» (Францыя).

Пакуль галоўны металург аб'яднання Іван Чыгір вёў мяне па тэрыторыі прадпрыемства, я прыпомніла, якім няўдалым было маё першае знаёмства з гэтым заводам. Год восем назад мне даручылі напісаць артыкул аб маладзёжнай брыгадзе мінскіх станкабудаўнікоў, прадукцыя якіх вядома ў многіх краінах. І я сустрэлася з такой брыгадай, але артыкула ўсё-такі не атрымалася. Вельмі змрочнае ўражанне зрабіў на мяне ўчастак адрэзкі загатовак.

І сёння помню нагрувашчаныя ў кучу металічныя «бярвенні»: каб дастаць патрэбнае, неабходна было ўручную перакласці дзесяткі цяжкіх загатовак. Размячаліся яны для рэзкі абы як, у адходы ішло да сямі працэнтаў металу.

І вось я зноў на тым самым участку. Як і раней, ён нібы «прымасціўся» на невялікім кавалачку другога цэха. Што, зрэшты, зразумела: завод пабудаваны даўно, для расшырэння вытворчых плошчаў асаблівых магчымасцей няма.

Аднак ужо ля ўваходу на ўчастак мяне чакала першае адкрыццё: ад склада па рэйках да варот цэха рухалася аўтаматычная цялежка, гружаная металічнымі прутамі. Праз некалькі хвілін я з цікаўнасцю назірала, як яны без усякага ўмяшання чалавека былі выгружаны і акуратна раскладзены на стэлажах-накапляльніках. «Запас на ўсю змену»,— растлумачылі мне. Затым на маіх вачах кран-маніпулятар сам адшукаў прут неабходнага дыяметра і патрэбнай маркі сталі, а спецыяльны вымяральны прыбор за некалькі секунд «разлічыў» яго на колькасць загатовак — прычым васьмі розных даўжынь, ды так, каб адходаў практычна не было. Адрэзаныя кавалкі металу скочваліся ў скрыні, якія таксама аўтаматычна транспартаваліся на склад ці ў суседнія цэхі. А на месцы парэзанага прута ўжо ляжаў наступны... І ўсёй гэтай работай кіравалі не шэсць чалавек, як некалі было, а ўсяго два аператары.

Галоўны металург прадставіў мне аднаго з аўтараў гэтага аўтаматызаванага ўчастка — канструктара Анатолія Вадап'янава.

— З таго дня, як мы атрымалі заданне аўтаматызаваць нарыхтоўчую вытворчасць, да пуску ўжо гатовага ўчастка прайшло прыкладна паўтара года,— сказаў Вадап'янаў.— Але хаця работа была выканана даволі хутка, галовы нам давялося паламаць добра. Надта ж жорсткія ўмовы перад намі паставілі: да мінімуму скараціць ручную працу, забяспечыць значную эканомію металу, павысіць якасць рэзкі, стварыць аптымальна арганізаваныя рабочыя месцы... І ўсё гэта на ранейшых плошчах! Якраз гэта «немагчымасць развярнуцца» і памагла з мноства варыянтаў і прапаноў выбраць самы ўдалы.

Я не спецыяліст і не буду ўдавацца ў падрабязнасці новай тэхналогіі. Прывяду толькі некалькі лічбаў: дакладнасць адрэзкі загатовак павялічылася на 30—40 працэнтаў, прадукцыйнасць працы вырасла ў 1,6—2 разы, вытворчыя плошчы скараціліся ў 1,3—1,7 раза. Да гэтага можна прыплюсаваць таксама амаль поўную адсутнасць ручной працы і значную эканомію часу, які раней ішоў на дастаўку металу, пошук патрэбных загатовак, іх установку на станкі і транспарціроўку гатовай прадукцыі.

Застаецца дадаць, што мінчане не толькі ўкаранілі ў сябе сваю распрацоўку, але і асвоілі яе серыйны выпуск для іншых прадпрыемстваў. А заказчыкаў у іх многа. Узровень уніфікацыі канструкцыі высокі — 95 працэнтаў, а акрамя таго, яна «гібкая» ва ўкараненні — можна заказаць не ўвесь участак, а ўбудаваць у [illegible]зеючую вытворчасць якую-[illegible]дзь яго частку.

Завод ужо паставіў 63 участкі, у выніку чаго вызваліліся больш за 200 рабочых, якія займаліся цяжкай ручной працай, і больш за пяць тысяч квадратных метраў вытво[illegible] плошчаў. З'эканомлена [illegible] тысяч тон пракату чорных металаў. Агульны эканамічны эфект ужо цяпер складае амаль сем мільёнаў рублёў.

— Да 1990 года нашаму заводу трэба будзе выпусціць яшчэ больш за сто аўтаматызаваных участкаў для нарыхтоўчых вытворчасцей,— гаворыць генеральны дырэктар вытворчага аб'яднання Георгій Наумовіч.— І паколькі жыццё ставіць новыя патрабаванні, гэтыя новыя нашы ўчасткі, вядома ж, будуць адрозніваца ад выпушчаных раней. Заводскія канструктары працягваюць удасканальваць свайго «першынца», таму што пакуль усю праграму работы станкам з лічбавым праграмным кіраваннем задаюць аператары. Але ўжо ў самы бліжэйшы час кіраванне ўчасткам поўнасцю пяройдзе да электронна-вылічальных машын.

Наталля БУЛДЫК.

НА ЗДЫМКУ: у зборачным цэху Мінскага станкабудаўнічага завода імя Кірава.

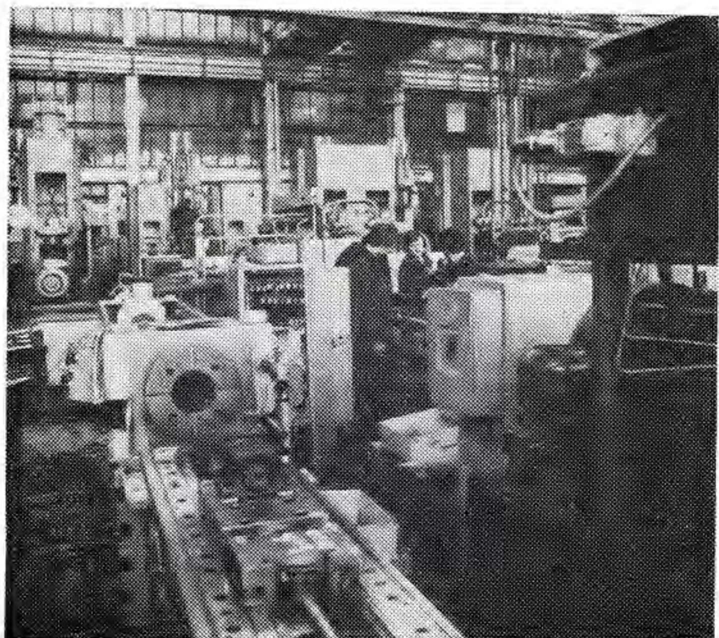

НАШЫ СЛАВУТЫЯ ЗЕМЛЯКІ

ПАПЛЕЧНІК КІРЫЛЫ АРЛОЎСКАГА

Гэты чалавек нават у сталым узросце не ведаў спакою. Яму здавалася, быццам ён штосьці ў жыцці недарабіў, застаўся ў даўгу перад людзьмі. Іван РАМАНЧУК належаў да кагорты няўрымслівых. Да апошняга дня яго можна было сустрэць у працоўных калектывах, сярод студэнтаў, вучняў. Ён працаваў над кнігай успамінаў, каб расказаць моладзі пра незабыўныя дні барацьбы, сваё гераічнае жыццё.

Нарадзіўся Іван Раманчук у 1901 годзе ў вёсцы Заастравечча Клецкага раёна. Бацькі былі беднымі, мелі ўсяго дзве дзесяціны зямлі. Да 16-гадовага ўзросту хлопчык вясной, летам і ўсю восень пасвіў жывёлу, а зімой вучыўся ў пачатковай школе. Вялікі Кастрычнік адкрыў вясковаму пастуху шлях да новага жыцця. Як толькі ў вёсцы Заастравечча быў арганізаваны валасны рэвалюцыйны камітэт, Іван Раманчук стаў адным з першых яго супрацоўнікаў. 1 студзеня 1919 года, якраз у дзень утварэння Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі, на ўрачыстым сходзе яго прынялі ў камсамол, потым выбралі сакратаром валаснога камітэта камсамола. Іван Раманчук быў адданым змагаром за ўстанаўленне новай улады, за ажыццяўленне палітыкі маладой дзяржавы. Апісваў памешчыцкія маёнткі, якія раздаваліся бедным сялянам, арганізоўваў камітэты беднаты. Неадночы чуў ён пагрозы ад кулакоў, памешчыкаў і іх памагатых. Але юнак быў цвёрда пераканаы, што робіць справу, патрэбную народу.

У жніўні 1919 года значную частку Беларусі акупіравалі белапалякі. Услед за польскімі легіянерамі з'явіліся памешчыкі, якія сілай адабралі ў сялян зямлю. «У ноч з 19 на 20 жніўня 1919 года,— як пазней успамінаў І. Раманчук,— у вёску Заастравечча прыбыў карны атрад 5-й Віленскай польскай дывізіі ў колькасці 450 чалавек... Арыштоўвалі па спіску, складзеным мясцовым памешчыкам Зяньковічам, кулаком Сяргейчыкам і папом Шаелем... Было арыштавана 16 чалавек, галоўным чынам работнікаў валаснога Савета і актывістаў Савецкай улады. Сярод іх былі Мікалай Рудко — загадчык валаснога аддзела народнай асветы, Іван Раманчук — сакратар валаснога рэўкома, Ігнат Андрусевіч — мясцовы настаўнік, Рыгор Раманчук, Васіль Мінец, Аляксей Дудук, Аляксей Бурдзейка і іншыя».

Да арыштаванага Івана Раманчука захопнікі прымянялі самыя жорсткія катаванні. Патрабавалі, каб выдаў падпольшчыкаў, усіх тых, хто сэрцам успрыняў Савецкую ўладу. Але юнак мужна маўчаў. Выратавала тое, што пры ім не знайшлі абвінаваўчых дакументаў, зброі. Вызвалілі пад нагляд паліцыі, але Раманчук у першы ж дзень знік з вёскі.

Пасля выгнання белапалякаў Іван Раманчук зноў стаў працаваць у валасным рэўкоме. Цяжкія дні перажывалі тады працоўныя Беларусі. Чырвоная Армія адцясніла белапалякаў і выйшла да Віслы. Але хутка армія Пілсудскага перайшла ў контрнаступленне, прарвала фронт і зноў захапіла Брэст. Патрэбна было даць адпор захопнікам. Пры такіх абставінах і сабраліся 25 жніўня 1920 года дванаццаць самых адданых Савецкай уладзе жыхароў Заастравечча, каб стварыць партыйную ячэйку. Сярод іх быў і І. Раманчук.

Для ўсходніх абласцей Беларусі белапольская акупацыя была часовай, а для заходніх цягнулася амаль 20 гадоў. Людзі, якія зведалі свабоду, не маглі цярпець новай няволі. Іван Раманчук уступае ў партызанскі атрад, якім камандаваў Кірыла Арлоўскі. У хуткім часе Раманчук стаў адным з бліжэйшых памочнікаў камандзіра.

Восенню 1922 года іх атрад [illegible]азграміў паліцэйскі [illegible]стак на станцыі Буды, а зімой напаў на маёнтак Агаровічы Ганцавіцкага раёна. У студзені 1923 года другі раз напаў на маёнтак Грушаўка Ляхавіцкага раёна, у пачатку мая зніштожы[illegible]ліцэйскі ўчастак і ўпраў[illegible]не гміны ў вёсцы Чучавічы. Летам гэтага ж года партызаны зрабілі налёт на маёнтак Адэлін Клецкага раёна. Тут ім не пашанцавала. Тры партызаны, у ліку якіх быў і Іван Раманчук, наскочылі на паліцэйскую засаду. Сто паліцэйскіх акружылі іх. Камісар паліцыі загадаў: «Здавайцеся!». Але трапная куля аднаго з партызан прымусіла змоўкнуць яго назаўсёды. Выкарыстаўшы кароткую замінку сярод паліцэйскіх, Раманчук і яго таварышы вырваліся з акружэння. У данясенні свайму начальству паліцэйскія пісалі, што прынялі бой з партызанскім атрадам колькасцю... 300 чалавек.

Атрад К. Арлоўскага, які насіў імя Мухі-Мухальскага, наводзіў жах на паноў. У ім сапраўды быў партызан з такім прозвішчам, надзвычай смелы чалавек, аб якім яшчэ да ўступлення ў атрад хадзілі легенды. Таму партызаны вырашылі выкарыстаць гэта і ўсе аперацыі праводзіць пад імем Мухі.

Палескі ваявода Станіслаў Даўнаровіч узяўся злавіць Муху, страх перад якім ахопліваў не аднаго паліцэйскага. Ваявода сам выехаў у салонвагоне на станцыю Лунінец. Даведаўшыся пра гэта, партызаны вырашылі сустрэцца з ім і пагутарыць «па душах». Сустрэчу збіраліся наладзіць у раёне станцыі Лоўча. План аперацыі быў такі. Група пад камандаваннем К. Арлоўскага спыняе на адным з перагонаў які-небудзь поезд, вывешвае на ім чырвоны флаг і накіроўвае да Лунінца на сустрэчу з поездам карнага атрада, які ахоўваў чыгунку і ўвесь час курсіраваў па ёй. Другая група з двух чалавек павінна была пасля падыходу поезда ўзарваць невялікі чыгуначны мост. Трэцяя — напасці на галоўныя вагоны поезда і аблазброіць паліцэйскіх. Чацвёртая група з сямі чалавек пад камандаваннем І. Раманчука кантралявала астатнія вагоны.

Калі Раманчук уварваўся ў салон-вагон, усе шэсць чалавек світы ваяводы паднялі рукі ўгору і здалі зброю. Як толькі партызан адрэкамендаваўся Мухай, некаторыя з прысутных страцілі прытомнасць. Раманчук запатрабаваў ад пана Даўнаровіча аддаць загад паліцэйскім аб спыненні агню, паабяцаўшы, што ўсім будзе захавана жыццё.

— Калі я ўскочыў у трэці вагон, то ў мяне пазелянела ў вачах,— успамінаў пазней Іван Герасімавіч. — Вагон

быў набіты польскімі салдатамі. Гэтага мы не чакалі. Але мяне супакоіў польскі сяржант: «Салдаты не будуць страляць і гатовы скласці зброю!» Тады я крыкнуў: «Віват, жаўнежы!» У адказ пранеслася салдацкае «віват, віват!»

Праз дзве гадзіны пасля таго, як мы пакінулі затрыманы поезд, прыбылі карнікі з Лунінца і Пінска і, як звычайна, пачалі з кулямётаў і ружжаў абстрэльваць вагоны. Усім пасажырам давялося класціся на падлогу, некаторыя з іх былі паранены. Потым бравыя ваякі перайшлі ў атаку, занялі поезд і ўзялі «ў палон» самога ваяводу Даўнаровіча разам з яго світай і аховай. А мы ляжалі ў балоце і надрываліся ад смеху».

Вярнуўшыся на савецкую тэрыторыю ў 1925 годзе, І. Раманчук і К. Арлоўскі паступілі ў Маскве вучыцца ў Камуністычны універсітэт нацыянальных меншасцей імя Ю. Мархлеўскага. Пасля яго сканчэння дарогі баявых паплечнікаў разышліся. Арлоўскі працаваў на гаспадарчай рабоце, удзельнічаў у грамадзянскай вайне ў Іспаніі. У гады Вялікай Айчыннай вайны зноў партызаніў у Беларусі, на Клеччыне, дзе і атрымаў званне Героя Савецкага Саюза, а пасля вайны — другую Залатую Зорку — Героя Сацыялістычнай Працы на пасадзе першага старшыні шырокавядомага зараз у рэспубліцы і краіне калгаса «Рассвет» Кіраўскага раёна.

Іван Раманчук пайшоў на педагагічную работу. Доўгі час працаваў дырэктарам сярэдняй школы № 1 у Слуцку, у 1939 годзе ўзначаліў Баранавіцкі педагагічны інстытут. Калі пачалася Вялікая Айчынная вайна, Іван Герасімавіч пайшоў на фронт. Пры выкананні спецыяльнага задання савецкага камандавання ў Сталінградзе трапіў у рукі фашыстаў. Быў вязнем Берлінскай цэнтральнай турмы.

Пасля Вялікай Айчыннай вайны ён вярнуўся да выкладчыцкай працы: стаў загадчыкам кафедры Пінскага настаўніцкага інстытута, затым да 1963 года быў дырэктарам Пінскага педвучылішча імя А. Пушкіна. Урад Савецкай краіны адзначыў яго гераічны баявы і працоўны шлях шматлікімі ўзнагародамі.

Сёлета Івану Раманчуку споўнілася б 85 гадоў...

Уладзімір САЗАНОВІЧ.

АДКАЗЫ М. С. ГАРБАЧОВА

на пытанні галоўнага рэдактара газеты «Рудэ права» Здэнека Горжэні

(Заканчэнне. Пачатак на 2-й стар.).

Спробы процiпаставiць пытанне аб спыненні ядзерных выбухаў пытанню аб скарачэнні ядзернай зброі нядобрасумленныя і па яшчэ адной прычыне. Такія спробы сеюць ілюзіі: быццам ужо дзве дзяржавы «амаль» дагаварыліся аб радыкальным скарачэнні ядзернай зброі, а тут вось СССР перашкодзіў сваім мараторыем. Але справа абстаіць зусім не так. З часу жэнеўскай сустрэчы мы ні на дзюйм не наблізіліся — нягледзячы на ўсе старанні СССР — да пагаднення аб скарачэнні ўзбраенняў.

А вось узаемнае спыненне ядзерных выбухаў якраз сур'ёзна садзейнічала б згодзе наконт гэтага. Са спыненнем жа выпрабаванняў па сутнасці справы спыняецца гонка ў самай небяспечнай галіне — у галіне стварэння новых відаў ядзернай зброі, у яе ўдасканаленні. Застаецца толькі спраўца з колькаснай гонкай узбраенняў, што прасцей.

Наша пазіцыя, такім чынам, заключаецца ў тым, што спыненне ядзерных выбухаў арганічна звязана са скарачэннем ядзернай зброі, вельмі сур'ёзна дапамагло б вырашэнню гэтай задачы. Я не гавару ўжо аб палітычным баку справы. Недавер'е, страх і падазронасць, згадзіцеся, згубна адбіваюцца на міжнародным клімаце. Ёсць і бок маральны. Працягваць выпрабаванні—значыць растрачваць сілы і сродкі для зла, тады як надзвычай вялікая і ўзрастае патрэбнасць у іх на добрыя, гуманныя справы.

Пытанне: Гавораць, што савецкая ядзерная зброя «больш простая і не мае патрэбы ў праверцы надзейнасці», а амерыканская — «больш складаная і таму яе трэба пастаянна выпрабоўваць на эфектыўнасць».

Запушчана ў ход і іншая версія, быццам Савецкі Саюз да аб'яўлення ў 1985 годзе мараторыя ўдасканаліў свой ядзерны арсенал, значна абагнаў у гэтым Амерыку і таму можа сабе дазволіць паўзу ў выпрабаваннях, а Злучаным Штатам прыходзіцца, маўляў, цяпер «даганяць», таму яны і праводзяць выбухі.

Дзе тут праўда?

Адказ: А праўды тут няма наогул. Усе гэтыя сцвярджэнні лжывыя ад пачатку і да канца.

Спецыялісты вельмі пераканаўча даказваюць, што для таго, каб быць упэўненым у надзейнасці ўжо наяўнай ядзернай зброі, зусім не патрэбны ядзерныя выбухі. Кантраляваць надзейнасць можна гэтак жа эфектыўна і да таго ж куды больш танна і бяспечна іншымі метадамі, без ядзерных выбухаў.

Аб тым, што можна быць упэўненым у ядзерных боепрыпасах, не праводзячы выбухаў і абмяжоўваючыся праверкай няядзерных кампанентаў бомбаў і боегаловак, гаворыць і працяглая практыка. З 1974 г. ЗША і СССР не праводзяць у адпаведнасці з наяўным дагаворам выпрабаванняў магутнасцю звыш 150 кілатон. Між тым, у ЗША боепрыпасы, якія перавышаюць па магутнасці гэты «парог», складаюць 70 працэнтаў ядзернага арсеналу, ды і ў нас не менш. Значыць, верым і мы, і яны ў надзейнасць зброі і без выбухаў! Навошта ж наводзіць цень на ясны дзень?

Калі амерыканцы сумняваюцца ва ўстойлівасці свайго ядзернага арсеналу, няхай пойдуць на выпрацоўку пагаднення аб спыненні выпрабаванняў, а нашы спецыялісты падзеляцца з імі «сакрэтамі», як правяраецца стан ядзерных зарадаў і без выпрабаванняў.

Не. Галоўная мэта выпрабаванняў ядзернай зброі, якія праводзяць Злучаныя Штаты,— стварэнне прынцыпова новых тыпаў узбраенняў. Што гэта значыць? А вось што: распрацоўваюцца новыя ядзерныя боегалоўкі і павышанай магутнасці, і высокай дакладнасці. У ходзе выпрабаванняў ствараецца ядзерная зброя касмічнага базіравання — рэнтгенаўскія лазеры з так званым ядзерным напампоўваннем. Вядуцца работы па падрыхтоўцы зусім новага віду зброі, здольнай паражаць цэлі і на Зямлі, і ў космасе. У гэтых умовах — крывадушнасць гаварыць, што забарона выпрабаванняў нічога не дасць для вырашэння праблемы ядзернага раззбраення.

Што датычыць другога доваду, то ён мог яшчэ гучаць колькі-небудзь праўдападобна ў першыя некалькі месяцаў нашага мараторыя. Але не тады, калі цішыня на савецкіх ядзерных палігонах пануе ўжо другі год. Калі распрацоўка новай і ўдасканаленне старой ядзернай зброі патрабуюць усё новых ядзерных выпрабаванняў — а гэта несумненна так, —то па логіцы рэчаў ЗША, якія правялі намнога больш выбухаў, чым СССР, плюс [illegible] а год нашага мараторыя, па[illegible]ы былі б далёка пайсці наперад. Даганяць, атрымліваецца, трэба не ім, а нам. Словам, абсурдная сама гэта пастаноўка пытання.

Вядома нам і такая [illegible]ка: ці нельга ў тым, што [illegible]чыць выпрабаванняў, на нейк[illegible] час задаволіцца кампрамісам паміж савецкай і амерыканскай пазіцыяй. Гэта значыць — не поўнай забаронай, а нейкай іх «рэгламентацыяй».

Вядома, прапануючы другому боку дагаворанасць, ніколі нельга цалкам адхіляць кампрамісы. Але ідэя «рэгламентацыі» замест спынення ўяўляецца мне ўсё ж няправільнай у прынцыпе.

Перш за ўсё, рэгламентацыя ў нас ужо ёсць: дагавор 1963 года і так званыя «парогавыя» пагадненні 1974 і 1976 гадоў. Але гонку ўзбраенняў яны не спынілі. Яна нават узмацнілася — вядома, не таму, што гэтыя дагаворы існуюць.

Тое ж самае можа адбыцца і з прапануемай «рэгламентацыяй» падземных ядзерных выпрабаванняў. Хутчэй за ўсё, яна прывяла б да таго, што гонка проста пойдзе ў іншым напрамку, а потым высветліцца, што — у яшчэ больш небяспечным.

Нейкага палавінчатага рашэння па праблеме ядзерных выпрабаванняў проста не можа быць. Сумленная пастаноўка пытання адна: або дагаворвацца аб тым, каб не выпрабоўваць ядзерныя зарады і пакончыць з гэтым раз і назаўсёды, або даць старт яшчэ больш небяспечным ваенным падрыхтаванням. Трэцяга не дадзена.

Калі б амерыканцам удалося ўцягнуць свет у гонку касмічных узбраенняў, якімі б тэрмінамі яны ні абазначаліся —«абароннымі» або іншымі, гэта напэўна прывяло б да крайне рызыкоўнай дэстабілізацыі ўсёй ваенна-стратэгічнай сітуацыі. Пагроза чалавецтву набыла б якасна новыя смяротныя параметры. Ніхто не мае права заплюшчваць на гэта вочы.

Пытанне: Зноў, як і наконт усіх іншых ініцыятыў Савецкага Саюза, акружэнне прэзідэнта Рэйгана і прадстаўнікі некаторых іншых натаўскіх урадаў спрабуюць адцягнуць увагу ад пастаўленай Вамі кардынальнай праблемы — працэсу ядзернага раззбраення — рознага роду спекуляцыямі наконт кантролю, праверкі.

Як Вы ацэньваеце падобны падыход?

Адказ: Іменна так, як сказалі Вы, — як спробу адцягнуць увагу. Хочуць прадоўжыць жыццё збанкрутаванаму доваду, быццам забарону на ядзерныя выпрабаванні немагчыма пракантраляваць. Збанкрутаваў ён, перш за ўсё, у сілу поспехаў навукі. Сёння нацыянальнымі сродкамі можна выявіць любы, нават самы малы ядзерны выбух. Каб дапамагчы вырашэнню праблемы, Савецкі Саюз, тым не менш, даў згоду на іншыя метады кантролю. «Дэлійская шасцёрка» прапанавала свае паслугі — мы згадзіліся. А ЗША адмаўчаліся. Вучоныя дагаварыліся аб устаноўцы сейсмографаў і іншага абсталявання паблізу ядзерных палігонаў СССР і ЗША — мы падтрымалі і гэту ініцыятыву, нягледзячы на тое, што амерыканскі ўрад аднёсся да яе з грэбаваннем.

Я не так даўно прымаў групу вядомых вучоных — спецыялістаў у гэтай галіне з СССР, ЗША, краін Заходняй Еўропы, Японіі, грунтоўна з імі гутарыў. І яшчэ раз пераканаўся, што ў іх ніякіх сумненняў наконт магчымасці самага надзейнага кантролю за забаронай ядзерных выпрабаванняў няма.

А пакуль жа справа выглядае так: Злучаныя Штаты ніяк не выказалі гатоўнасці пачаць раззбраенне і гавораць не аб кантролі за раззбраеннем, а аб кантролі за ўзбраеннямі.

Мне самому і нашым ваенным таварышам не раз прыходзілася ўжо гаварыць: мы ведаем, што робяць амерыканцы, што ў іх адбываецца на ядзерных і іншых палігонах. А іх спробы скрыць сёе-тое, у тым ліку і некаторыя свае выбухі (уключаючы і яшчэ адзін, зроблены тыдзень назад), лішні раз пераконваюць нас у тым, што на слова верыць нельга. І сапраўды: ніякіх падстаў давяраць амерыканскім генералам у нас няма, ды і з іх боку мы на давер'е не разлічваем. Таму мы за строгі, навукова абгрунтаваны кантроль і будзем на ім настойваць, уключаючы інспекцыю на месцах. Але, паўтараю, не за правядзеннем выбухаў, а за спыненнем выбухаў.

Амерыканскія прыборы ўжо ўстаноўлены паблізу савецкага ядзернага палігона ў Сяміпалацінскай вобласці. Мы лічым, што можна было б дагаварацца вучоных перавесці ў афіцыяльнае пагадненне і ўзаемна сачыць за тым, каб магчымае пагадненне аб спыненні ядзерных выбухаў не парушалася. Можна падумаць і аб тым, каб стварыць міжнародную, наднацыянальную сетку кантролю за спыненнем выпрабаванняў. Карыстаюся выпадкам, каб звярнуцца да прэзідэнта ЗША з гэтай прапановай. Праблема тут цалкам вырашальная. А тое, што ў Вашынгтоне яе спрабуюць паказаць як арэшак, які немагчыма разгрызці, тлумачыцца проста: ЗША не гатовы адмовіцца ад гонкі ўзбраенняў і таму блефуюць.

Ядзерныя выбухі патрэбны ім, паўтараю, не для стрымлівання (стрымліваць няма каго: ніхто на ЗША нападаць не збіраецца), а для стварэння зброі, прызначанай для вядзення ядзернай вайны.

Пытанне: І апошняе, таварыш Гарбачоў, калі дазволіце, далікатнае пытанне. Мяркуючы па шматлікіх заявах з акружэння прэзідэнта ЗША, ды і па заходняму друку, усю ўвагу сусветнай грамадскасці хочуць цяпер сканцэнтраваць на новай Вашай сустрэчы з панам Рэйганам, фактычна падмяніць размовамі аб ёй усе актуальныя праблемы спынення гонкі ўзбраенняў.

Што Вы можаце сказаць наконт гэтага?

Адказ: Мы за правядзенне савецка-амерыканскай сустрэчы на вышэйшым узроўні, такой сустрэчы, якая азнаменавалася б прыметным рухам наперад у вырашэнні хоць бы адной-дзвюх істотных праблем міжнароднай бяспекі.

Пасля Жэневы мы зрабілі нямала крокаў, каб зблізіць пазіцыі па шырокаму спектру праблем, якія датычаць пераадолення гонкі ўзбраенняў. Нам чужы падыход, які можна было сфармуляваць: «Усё або нічога». Але дзеля «нічога» сустрэчу праводзіць не варта. Можа, каго-небудзь гэта б і задаволіла — нас рашуча не задавальняе.

Пытанні, аб якіх ідзе размова, закранаюць усе краіны, усё сусветнае супольніцтва, хоць мера адказнасці Савецкага Саюза і Злучаных Штатаў, зразумела, асабліва вялікая. Вось таму, як [illegible]с ні правакуюць, мы не [illegible]заем ніці кантактаў з амеры[illegible]нскай адміністрацыяй, не ставім пад сумненне іх карыснасць, не грукаем дзвярамі (хоць некаторыя на Захадзе і асабліва ў акружэнні прэзідэнта ЗША гэтага вельмі хацелі б[illegible]е кантакты каштоўныя не [illegible] па сабе, а вынікамі.

Мы чакаем, што маючая адбыцца ў хуткім часе сустрэча Э. А. Шэварднадзе з дзяржсакратаром ЗША Дж. Шульцам дапаможа праясніць, дзе мы цяпер знаходзімся, ці мае савецка-амерыканскі дыялог шанцы рушыць далей.

Калі заведама зыходзіць з таго, што мараторый непрымальны, калі пытанне аб ракетах сярэдняй дальнасці ў Еўропе блакіруецца, калі стратэгічныя ўзбраенні павінны ўдасканальвацца і г. д., то аб чым тады дагаворвацца? У абстаноўцы ліхаманкавай гонкі ўзбраенняў, нагнятання напружанасці, злому існуючых дагавораў — сустрэча ў вярхах наўрад ці прынясе карысць. А вось выкарыстоўваць яе для падману людзей, заспакаення грамадскасці бачнасцю дабрабыту было б лягчэй лёгкага і пры гэтым працягваць небяспечную палітыку. Так, уласна, гэта ўжо спрабуюць зрабіць, паказваючы справу так, быццам падрыхтоўка да сустрэчы ідзе поўным ходам.

Нагнятаючы штучны аптымізм: усё для сустрэчы, маўляў, амаль гатова, — разлічваюць, магчыма, загадзя спіхнуць віну за вынікі сваёй дэструктыўнай палітыкі на Савецкі Саюз. Такія ж мэты, відаць, мае і другая версія: быццам СССР прыйшоў да вываду, што з адміністрацыяй Рэйгана кашы, як кажуць, не зварыш.

Аднак — мы надаём занадта вялікае значэнне фактару часу, каб так вось вырашыць: «замром», маўляў, на два з палавінай гады. Не. Чакаць— было б недаравальнай памылкай. Мы будзем і ў далейшым выкарыстоўваць любую магчымасць для прадуктыўнага дыялога, для руху да абмежавання і скарачэння ўзбраенняў, а таксама для ўрэгулявання рэгіянальных канфліктаў, развіцця міжнароднага супрацоўніцтва па ўсіх актуальных напрамках. У гэтым сэнсе сумленне ў нас чыстае перад савецкім народам, ды і перад іншымі народамі. І нас добра разумеюць, паслядоўна і цвёрда падтрымліваюць нашы чэхаславацкія сябры, краіны сацыялістычнай садружнасці.

Хацеў бы асабліва падкрэсліць: мы вельмі даражым і скрупулёзна ўлічваем думку сваіх саюзнікаў, поўныя рашучасці і далей паляпшаць механізм і метады кансультацый, сумеснай выпрацоўкі знешняй палітыкі сацыялізму. Мы высока цэнім палітычныя ініцыятывы сваіх саюзнікаў і сяброў, іх актыўнасць у барацьбе за новае палітычнае мысленне, дзейны і раўнапраўны ўдзел у агульных намаганнях па вырашэнню праблем міру, бяспекі, раззбраення.

Не лічу магчымым умаўчаць аб яшчэ адным баку справы, звязаным з перспектывамі сустрэчы ў вярхах. Многа ствараецца домыслаў вакол маёй канфідэнцыяльнай перапіскі з прэзідэнтам ЗША. Не хачу раскрываць яе зместу, але вось адносна домыслаў сказаць варта. Грашаць яны наўмысным аптымізмам, ёсць у іх нешта ад рэкламы.

У канцы ліпеня да нас паступіла чарговае пісьмо прэзідэнта ЗША як бы з адказам на нашы ініцыятывы. Ведаю, што на Захадзе гэта пісьмо падносяць як нешта новае ў пазіцыі Вашынгтона, ствараюць вакол яго выгадныя адміністрацыі «ўцечкі», робяць выгляд, быццам усё цяпер залежыць ад Масквы. Свой адказ мы, зразумела, прэзідэнту дадзім.

Я вывучаў пісьмо прэзідэнта ўздоўж і ўпоперак, фігуральна кажучы — і пад мікраскопам, і ў тэлескоп. Канкрэтней гаварыць не буду — дамовіліся ж аб канфідэнцыяльнасці. Аднак мне зразумелае жаданне людзей ведаць, што ж там — у гэтай закрытай перапісцы. Гэта ж датычыць іх усіх, усіх людзей Зямлі. Калі б яны маглі азнаёміцца з тэкстамі абодвух пісьмаў, параўнаць значнасць кожнага з іх для развязкі галоўных вузлоў на шляху раззбраення, яны ўбачылі б, наколькі сур'ёзна і адказна савецкае кіраўніцтва падыходзіць да праблем прадухілення вайны, як канкрэтна, па-дзелавому і з улікам інтарэсаў другога боку мы фармулюем свае прапановы.

Яны ўбачылі б таксама, што мы далёкія ад пазіцыі безнадзейнасці, верым у сілу розуму і пачуццё самазахавання чалавецтва.

Сваімі дзеяннямі і ініцыятывамі мы імкнёмся ўмацаваць надзею народаў на тое, што сітуацыю можна змяніць, што ёсць даступная альтэрнатыва канфрантацыі. Думаю, мы ўжо ўступілі ў другую фазу глабальнага антыядзернага працэсу, фазу не толькі надзей, але і рэалістычных планаў і вынікаючых з іх канкрэтных дзеянняў. Як камуніст, я веру ў сілу мас, якімі авалодвае новае мысленне, што ўказвае выхад з крызіснага становішча.

Час для прыняцця сумесных, адказных, няхай кампрамісных рашэнняў — самае каштоўнае, што ў нас пакуль яшчэ ёсць. Але ён хутка канчаецца. Век ядзернай зброі, відаць, — самы скарацечны з усіх, праз якія прайшла сусветная гісторыя. Таму так патрэбны цяпер канкрэтныя справы. Заклікам да іх я і хацеў бы закончыць.

Ад імя КПСС, усіх савецкіх людзей шлю брацкаму чэхаславацкаму народу самыя добрыя пажаданні.

ТРУДОВОЕ ВОСПИТАНИЕ ШКОЛЬНИКОВ

СТАРШЕКЛАССНИКИ НА КОЛХОЗНОЙ ФЕРМЕ

В Солигорском районном отделе народного образования мне сообщили коротко и однозначно: «С Шубиным сейчас не встретитесь, он в отпуске. Уехал куда-то далеко». Говорящий сделал выразительный жест, который красноречиво свидетельствовал: «Очень жаль, но ничем не могу помочь».

Вот почему в Гаврильчицы я ехал с несколько испорченным настроением. Конечно, думалось в дороге, материал напишется, может быть, даже не хуже задуманного — другие обо всем расскажут. Но все же не повидаться с человеком, непосредственно причастным к тому, о чем буду рассказывать,— явная неудача для журналиста.

Гаврильчицы — село большое, в несколько сотен дворов, с центральной улицей, вытянувшейся в длину на километра три, не меньше. Вокруг поля да леса. Совсем рядом, убаюканная тихим звоном спелых хлебов, почти неслышно журчит Лань, река известная на Полесье. Близ нее я повстречал я первых гаврильчан, сельских ребятишек лет десяти-двенадцати.

— Купаться?

— Да, — ответили хором.

— А Шубина знаете?

— Анатолия Николаевича? Знаем, как же,— раздалось звонкое детское многоголосье.— Он сегодня дома. Утром приехал.

Ну вот!..

О том, что в Солигорском районе есть действующее круглый год школьное звено животноводов, я узнал из республиканского молодежного журнала «Маладосць». Поначалу информация не привлекла особого внимания. Сельские ребятишки всегда летом помогали колхозам и совхозам, и я знал об этом давно, еще из своего деревенского детства, сам помогал. Начиная с 70-х годов, широкое распространение в Белоруссии получили летние лагеря труда и отдыха школьников. В этих сезонных лагерях, ставших ныне популярными среди детей и подростков, сочетаются посильное участие их в трудовых делах и активный разнообразный досуг. И вот новая форма трудового участия — круглогодичная...

Желанное знакомство с Шубиным состоялось. Анатолий Николаевич — директор Гаврильчицкой средней школы, в которой свыше двухсот учащихся. Молод — двадцать шесть лет ему. Приехал сюда, на Полесье, после окончания Минского педагогического института. Это было пять лет назад, а уже через три года он стал директором. Глядя на его улыбчивое молодое лицо и сопоставляя с высокой и ответственной должностью, трудно вначале поверить, что этот парень возглавляет педагогический коллектив школы, состоящий из двадцати четырех учителей, в котором нет ни одного человека моложе директора. А вот потом... После продолжительной беседы я почувствовал в Шубине без преувеличения по-настоящему талантливого педагога и школьного организатора.

— Инициатива создания школьного животноводческого звена принадлежит... времени,— рассказывал Анатолий Николаевич.— Требует пояснения? — оживился он.—В 1984 году в нашей стране, как известно, была принята программа реформы общеобразовательной и профессиональной школы. Это крайне важное событие, направленное на совершенствование школьного образования и воспитания, повышение социальной активности и ускорение гражданской зрелости подрастающего поколения. Одно из направлений программы — трудовое воспитание. Как улучшить его? В какие формы облечь? Вопросы непростые. Нам в поисках решения их помогала давняя и тесная дружба, которая связывает нашу среднюю школу и местный колхоз. Ведь в школе учатся за небольшим исключением только дети колхозников. Сообща решили: создать из учеников старших классов животноводческое звено. 10 апреля 1985 года молодые животноводы приступили к самостоятельной работе.

А дальше я услышал от директора следующее. В ученический трудовой коллектив, созданный на добровольных началах, вошло тридцать два человека из учащихся 8—10 классов — по шестнадцать мальчиков и девочек. Каждый член звена писал личное заявление с просьбой о принятии в колхоз. Только после этого на ферме за школьниками закрепили 25 коров, за которыми раньше ухаживала одна взрослая работница. Учительница Надежда Лобусь стала вести для юных колхозников специальный теоретический курс «Животноводство». Практическую помощь ребятам прямо на их рабочем участке взялась оказывать ветеран труда колхоза, передовая доярка Надежда Бань. Поочередно, по два человека в день, несут трудовую вахту старшеклассники. Каждый — не чаще двух раз в месяц. Зимой и летом, во время учебного года и в каникулы. В день работы учащийся освобождается от посещения занятий. Может быть, правомерно встает здесь вопрос: приобщение школьников к физическому труду происходит в ущерб образованию?

— Совершенно однозначно могу ответить,— сказал Анатолий Николаевич.— Нет. Опыт прошедшего учебного года показал как раз обратное. Вовлечение старшеклассников в трудовую деятельность способствует развитию их самостоятельности, воспитанию ответственного отношения к учебе.

...Теплым августовским вечером вместе с Анатолием Шубиным и Надеждой Лобусь иду длинной центральной улицей Гаврильчиц на колхозную ферму. Ферма в самом конце села, на которое от речки наползает летний синий туман. Учителя увлеченно рассказывают мне, как совсем недавно, в июне, выпускники их школы, члены животноводческого звена, на торжественном собрании вместе с аттестатами об образовании получали заработанные деньги и трудовые книжки, где указана профессия их владельцев — мастер машинного доения. Поедут, мол, сейчас ребята из Гаврильчицкой СШ поступать учиться в институты, техникумы или же пойдут куда-нибудь работать — там к ним, семнадцатилетним, будет уже, можно не сомневаться, вполне «взрослое» отношение.

Что ж, нельзя с этим не согласиться...

И вот мы на ферме, где работают те, кому еще предстоит в будущем сдавать выпускные экзамены. Широкое внедрение получила здесь механизация — есть и транспортеры, и молокопровод, и доильные аппараты, так что работа по дойке и уходу за животными не требует от учащихся больших затрат физических сил. Сегодня очередь Любы Гнуды и Юры Шелега. Люба очень быстро освоила профессию, ни в чем не уступает работающим рядом взрослым, потому что мать у нее тоже животновод, да и отец, механизатор колхоза, всегда живо интересуется делами дочери. Юра же, хотя родители его и не связаны непосредственно с сельским хозяйством (мать — учительница, отец — начальник почтового отделения связи), приобретает опыт на ферме сам.

— Как работается? — спрашиваю у этого рослого веснушчатого паренька.

— Отлично,— улыбается тот в ответ.

— А знаешь ли, сколько молока ваше звено в этом году уже надоило?

— Сорок пять тонн девятьсот тридцать шесть килограммов!

Михась СТЕЛЬМАК.

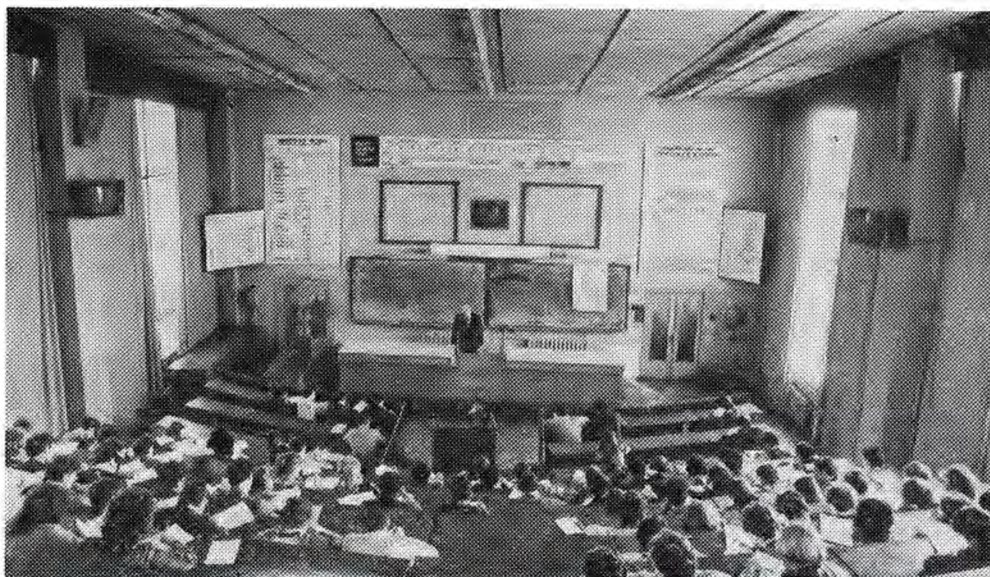

ИНЖЕНЕРЫ ИЗ МОГИЛЕВА

Могилевский машиностроительный институт отметил в нынешнем году свое 25-летие. За это время здесь подготовлено для народного хозяйства страны более 14 тысяч инженеров по различным специальностям. Недавно в институте начали обучение кадров и по таким новым отраслям науки и техники, как гибкие производственные системы, роботы и робототехнические комплексы, автоматизация проектирования.

На 31 кафедре института работает почти 350 преподавателей, 157 из которых имеют ученые степени кандидатов и докторов наук. Вуз располагает хорошей учебно-материальной базой. Ежегодно на ее расширение и совершенствование расходуется полмиллиона рублей.

В институте созданы все условия для плодотворной учебы и отдыха молодежи. Все студенты обеспечены общежитием, в том числе и семейные. Есть свой профилакторий и спортивно-оздоровительный лагерь, где можно интересно и с пользой для здоровья провести выходные дни, каникулы или приехать сюда вечером после занятий.

НА СНИМКАХ: на лекции; в лаборатории систем автоматизированного проектирования студенты четвертого курса; студентка I курса энергетического факультета Жанна ЧЕРНАК на лабораторных занятиях.

Фото Н. ЖЕЛУДОВИЧА, В. ШУБЫ.

В ЗЕРКАЛЕ СОБЫТИЙ

* * *

С поездом дружбы в Минске побывали юноши и девушки из Польской Народной Республики. Они прибыли по линии Бюро международного молодежного туризма «Спутник».

Туристы из ПНР совершили экскурсии по городу и окрестностям, побывали в музеях белорусской столицы. Состоялась также встреча с молодежью Минска. Молодые люди обсудили волнующие их вопросы, рассказали друг другу о своей жизни, профессиональной и общественной деятельности. Встреча завершилась интересным концертом.

* * *

Молодой белорусский город Светлогорск отметил свой 25-летний юбилей. Здесь состоялось массовое художественно-спортивное торжество. Началось оно в каждом из четырех микрорайонов города, куда были доставлены факелы, зажжённые от первой топки Светлогорской теплоэлектроцентрали. Затем праздник переместился в городской парк, а завершился вечером на центральной площади города массовым гуляньем.

* * *

В столице республики создан новый театральный коллектив — Государственный молодежный театр БССР. В октябре состоится его торжественное открытие. Минчанам будет показан первый спектакль «Эти непонятные старые люди» по широкоизвестной документальной повести белорусской писательницы Светланы Алексиевич «У войны — не женское лицо». Театр готовит также пьесу М. Рощина «Ремонт». Планируется и постановка малоизвестной советскому зрителю аллегорической пьесы французского драматурга Э. Ростана «Шантеклер».

* * *

Во Дворце культуры и техники Минского автозавода прошел молодежный фестиваль, посвященный Международному году мира, в котором приняли участие 1,5 тысячи человек. На фестивале работала ярмарка, где были представлены изделия, изготовленные минскими школьниками.

Перед участниками и гостями выступила белорусская поэтесса Евгения Янищиц.

Деньги, вырученные за билеты и сувениры, были перечислены в Советский фонд мира.

* * *

В нашей республике сейчас проводится конкурс на лучшую творческую разработку молодых новаторов. В нем участвуют рабочие, колхозники, ученые, инженерно-технические работники, студенты и школьники. Оргкомитет рекомендовал участникам конкурса уделить особое внимание вопросам технического перевооружения и реконструкции производства, улучшению качества продукции.

Васіль БЫКАЎ

КАР'ЕР

З сённяшняга нумара газеты мы пачынаем друкаваць раздзелы з новай аповесці народнага пісьменнніка Беларусі, лаўрэата Ленінскай і Дзяржаўнай прэмій СССР Васіля Быкава «Кар'ер». Яшчэ ў час работы над ёю пісьменнік, адказваючы на пытанні журналістаў, сказаў, што яго новы твор — пра вайну і пра сучаснасць. У ім цесна пераплецены падзеі мінулага і час сённяшні.

Выкладчык інстытута на пенсіі, удавец, а ў маладосці камандзір Чырвонай Арміі і партызан, Агееў прыязджае з Мінска ў невялікі беларускі пасёлак. Туды, дзе вымушана правёў ён, паранены, тры месяцы сорак першага года, дзе яго спачатку ратавала ад смерці былая пападдзя Бараноўская, дзе потым яго катавалі і расстрэльвалі ў старым кар'еры, дзе жывы ён застаўся толькі цудам. Але зусім не ўспамінамі прадыктавана гэтае наведванне. Тыя трагічныя месяцы, як цяпер ён разумее, былі, нягледзячы ні на што, самымі шчаслівымі ў яго жыцці: Агееў сустрэў Марыю, адзінае і дарагое каханне, якое рэдка каму выпадае. Менавіта тады, калі Агееў даведваецца, што ў Марыі завязалася новае жыццё, ён вымушаны паслаць яе, ніяк не звязаную з падпольшчыкамі, каб перадаць узрыўчатку на станцыю. Недарэчны выпадак —і Марыя аказваецца ў паліцыі. Неўзабаве арыштоўваюць [illegible]еева. Затым яго разам з іншымі па[illegible]льшчыкамі расстрэльваюць. Потым — цуд выратавання, доўгая хвароба, яшчэ больш доўгая вайна і цэлае жыццё пасля вайны. І «чатыры дзесяткі гадоў Агееў пражыў з упэўненасцю, што яе таксама не мінуў агульны іх лёс». Але старыя душэўныя раны адкрываюцца, няяснае, здавалася, заглушанае гадамі пачуццё ўласнай віны ў гібелі каханай становіцца больш вострым, яшчэ больш страшна і нясцерпна ад думкі: а раптам яна выжыла тады!

І вось: «Усе апошнія гады, рассылаючы пісьмы, звяртаючыся ў архівы і распытваючы людзей, Агееў разумеў, што не так прагне знайсці яе, колькі ашукаць сябе, утрымацца ў кволай уладзе ілюзій ад непазбежнасці апошняга, самага непажаданага адказу. Гэты адказ мог несці ў сабе самы страшны вынік...» Ён прыязджае ў пасёлак і, нічога не даведаўшыся, вырашае знайсці ісціну ў кар'еры, дзе некалі расстрэльвалі іх: іншых падпольшчыкаў перазахавалі, а пра Марыю ніхто не ведаў. Магчыма, яе астанкі там, а магчыма... Але так ці інакш — трэба капаць. І за гэтым заняткам праходзіць усё лета Агеева.

Агееў капае кар'ер сваёй памяці, услухоўваецца ў сябе сённяшняга, спасцігае патаемнае ў душы, судзіць сябе ранейшага, маладога, з пазіцый сумлення, мудрасці і, галоўнае, спасцігае пры гэтым вечныя маральныя ісціны.

«Кар'ер» — гэта пульсацыя жывой і ранімай душы чалавечай, не канстатацыя, не пасылкі толькі і вывады, [illegible]м ліхаманкавы, радасны і трагічны, аб'[illegible] і супярэчлівы працэс маральных пошукаў, духоўнага пазнання, паступовага спасціжэння і высвятлення асобным чалавекам вышэйшых ісцін і каштоўнасцей.

ТАДЫ БЫЛО гэткае ж спякотнае лета...

Напорны паўднёва-заходні вецер, што ўвесь дзень разгоніста гойсаў па летніх абшарах палёў, надвячоркам трохі аціх, паніжэлае сонца ў рэдзенькай смузе неба страціла свой гарачы імпэт і не пякло, як раней, у караткаватым цяні раскідзістага куста шыпшыны на мяжы здратаванай каровамі жытняй нівы стала прахалодней і ўвогуле цярпіма, калі б не надакучная смага. Каторы ўжо раз Агееў перакуліў над вуснамі трафейную абшытую лямцам біклагу, і толькі адна кропля з яе ўпала на яго няголены падбародак, казытліва спаўзла за расшпілены каўнер гімнасцёркі. Ні ў біклажцы і нідзе паблізу вады не было. Напэўна, з паўдня ён ляжаў тут на разасланай, са слядамі засохлай крыві, ватоўцы і таміўся ў панылым чаканні, якому, здавалася, не будзе канца. Спярша намаганнем волі ён зацінаў нецярпенне, стараючыся думаць аб чымсьці далёкім, што не адносілася да яго чакання, але спакваля яго ўсё болей разбірала злосць на Малаковіча — ужо ці не забыўся той на яго, пакінутага пад кустом у жыце? Раздражнёнасць яго, аднак, хутка міналася, усё ж ён разумеў, што не, не забыўся, не затым той вёў яго столькі, каб пасля кінуць за які кіламетр ад мястэчка. Зрэшты, Агееў ведаў, што сам Малаковіч цяпер рызыкаваў куды больш за яго — не так проста было ўдзень паявіцца на местачковых вуліцах, каб не нарвацца на немцаў ці на паліцыю. Агееў яму казаў: не спяшайся, давай перасядзім у полі, дачакаемся вечара, а там, як сцямнее, прабрацца праз мястэчка, напэўна, будзе лягчэй. Малаковіч згаджаўся, але во зрабіў па-свойму, відаць, не хапіла трывання дачакацца вечара. Канечне, ён ведаў тут кожную сцежку, кожны закутак і пераход, якія выбегаў яшчэ падшыванцам, але, мабыць, і яго тут ведаў кожны местачковы сабака, які цяпер лёгка мог пазнаць лейтэнанта і выдаць паліцыі.

Час ад часу Агееў нецярпліва прыступаў на адну нагу і, абапёршыся на вінтоўку, пазіраў цераз паблытанае, нахіленае да зямлі пераспелае жыта. За жытам і шырокім бульбяным палеткам відаць былі ўскраінныя дамкі мястэчка, парканы і платы, месцамі атуленыя густой зялянінай садоў і кустоўя. Воддаль, у глыбіні гэтага паселішча, высіліся ў бясхмарным небе два жоўтыя царкоўныя купалы, каля іх бялела нейкая вузкая збудоўка з вастраверхім бляшаным дахам, падобная на пажарную каланчу ці што. Збоч на ўскраіне зелянела цесная купа старых аграмадных дрэў — можа на месцы былога маёнтка ці могілак. Адтуль па нябачнай за пасевамі дарозе выехала фурманка з двума седакамі, і порсткае гнядое жарабя то забягала наперад, то адставала, гарэзліва даганяючы затым матку. Малаковіча нідзе не было, і Агееў з прыкрасцю апусціўся на ўляжалую ватоўку, зручней уладкоўваючы параненую нагу, якая пад вечар разбалелася аж занадта. Мінула ўжо шмат часу пасля ранення, а асколачная рана вышэй калена амаль не гаілася, вельмі дакучала на хадзе, асабліва балела ноччу, і Агееў з усё большым неспакоем думаў, ці не застаўся там і асколак. Калі застаўся асколак, дык ягоныя справы дрэнь, з асколкам рана наўрад ці загоіцца, будзе гніць, а то яшчэ падключыцца і гангрэна, тады яму зусім будуць кранты. Спусціўшы да калень сіняе галіфэ, ён абмацаў мокрую павязку, ад якай ішоў агідны гнілаваты смурод. Трэба было перабінтаваць нагу, але бінта ён не меў, учора разадраў на кавалкі апошнюю анучу з аблезлага, у белы гарошак паркалю. Гэта была жаночая блузка, мабыць, той вастравокай маладзіцы з леснічоўкі кіламетраў за трыццаць адсюль. Калі яны з Малаковічам падышлі да гэтай лясной збудоўкі, іх сустрэў ашалелы брэх рыжага калматага сабакі, доўга з хаты за тынам ніхто не паказваўся, пасля выйшаў змрочны сівабароды стары, і яны папрасілі напіцца. З гэтай просьбы яны пачыналі заўжды, калі наставаў час падумаць пра начлег і яду, і па тым, як гаспадары выносілі ваду, вырашалі і астатняе. Ваўкаваты выгляд старога даваў мала надзеі, і Агееў кіў.. , Малаковічу раз і другі — маўляў, патупалі, чаго чакаць? Але тут на ганку паявілася маладая, нетутэйшага выгляду кабетка ў лёгкай блузцы і па-гарадскому, на патыліцы, завязанай хусцінцы, яна вынесла вялікую медную кварту сцюдзёнай вады, якую яны па чарзе выпілі ўсю да дна, і Агееў завёў з жанчынай гаворку на тэму «паесці». Маладзіца стрымана, хаця і добразычліва, запрасіла іх у хату, стары прытрымаў ашалелага ад брэху сабаку, і яны апынуліся ў прахалоднай абжытай святліцы са свежапамытай падлогай з новых хваёвых дошак. Пераступіўшы парог, Агееў прыемна здзівіўся ад мноства кветак, якія тут скрозь зелянелі і цвілі — на падаконніках, табурэтках, па вуглах і лаўках, густа застаўленых гаршкамі і вазонамі, нібы ў краме кветак, куды ён аднойчы забрыў у Беластоку. Іх накармілі ячменнай кашай на сале, напаілі малаком. Агееў не супраць быў заначаваць тут і пачаў ужо намякаць аб тым маладзіцы. Раптам у адказ на нейкі ягоны бязвінны жарт яна не стрымалася і заплакала, ды так няўцешна і роспачна, што абодва яны знерухомелі. Калі яна выбегла з хаты, барадаты стары сказаў, памаўчаўшы, ад парогу: «Вот мужа яе, сына маво, убілі. А ана із Расеі...»

Начаваць там яны не засталіся, у Агеева знікла на тое жаданне, а Малаковіч ірваўся да сваіх — заставаліся апошнія тры дзесяткі кіламетраў, і яго цяжка было ўгаварыць затрымацца. Немцаў у гэтым балоціста-раўнінным краі нідзе не было чуваць, мабыць, фронт прайшоў стараной, і яны рушылі ў дарогу — да заходу сонца прайшлі яшчэ кіламетраў восем і заначавалі на полі, у невялікім бярэзнічку. Увогуле прайшлі не шмат, але на большае і не разлічвалі — яны ўжо змагліся. Спярша, калі прарываліся з акружэння і спрабавалі дагнаць лінію фронту, ішлі ўдзень і ўначы, адпачывалі па гадзіне ў суткі і проста падалі на хаду без сну і ад знямогі. Да пераходу цераз «жалезку» іх група налічвала пяцьдзесят сем чалавек, камандаваў ёю маёр з упраўлення арміі, на выгляд надта бравы ваяка з чорнымі касмылявымі брывамі, ён гнаў іх, як толькі было магчыма, каб дагнаць сваіх ці перайсці лінію фронту. Аднак лініі нідзе не было, тапаграфічная карта з двух аркушаў у маёра неўзабаве скончылася, і аднойчы ў змроку яны наткнуліся на нейкую матарызаваную нямецкую часць, якая сваімі амфібіямі, матацыкламі і грузавікамі забіла ўсе вёскі навокал. Мабыць, ім трэба было павярнуць назад ці ўзяць куды ўбок, але маёр папёр напралом, яны ўвязаліся ў няпэўны зацяжны бой на подступах да нейкае станцыі, немцы тым часам падцягнулі сілы і наладзілі ім такі тарарам, што з усяе групы, напэўна, толькі Малаковіч з Агеевым і засталіся жывыя, і то толькі таму, што своечасова зразумелі промах і павярнулі з-пад нямецкага агню ўбок. Пад раніцу яны апынуліся на беразе шырокага, парослага лазняком балота наводдаль ад дарог, немцаў тут можна было не баяцца, і абодва пачалі лаяць маёра, які так па-дурному загубіў групу. Асабліва злосны быў Малаковіч, той ноччу паранены куляй у плячо. Праўда, рана была не цяжкая, куля толькі зачапіла плячо, але ўсё ж рука балела і перашкаджала ўпраўляцца са зброяй. Агееў са сваёй распухлай нагой ледзь трываў пасля той калатнечы, ісці ледзьве мог, і тут яны канчаткова зразумелі, што фронту ім не дагнаць. Менавіта Малаковіч прапанаваў узяць крута на поўдзень і прабівацца ў знаёмыя мясціны, да роднага мястэчка, дзе ў яго заставалася маці з братам і дзвюма сястрычкамі. А там будзе відаць. Агееў пагадзіўся не адразу. Не надта яму падабаўся такі паратунак, усё ж ішла вайна, а яны былі камандзіры, хаця і параненыя, і адбіліся ад сваёй разгромленай часці, але ўсё ж... «Глядзіце, як хочаце,— не вельмі і настойваў Малаковіч.— А то як бы ў палон не загрымець...» Палонных яны ўжо бачылі на шашы пад Лідай, самі адтуль ледзь вырваліся — неяк выкруціліся ад нямецкіх аўтаматчыкаў, якія прачэсвалі поле бою, і Агееў наважыўся. Выбіраць не было з чаго, а абодва яны былі маладыя і хацелі жыць. Падумаўшы, ён згадзіўся, і ў той дзень яны ўзялі напрамак на гэтае мястэчка.

Далёка над лясным краявідам, захутанае ў агнявы туман, заходзіла чырвонае сонца, на полі стала прахалодней, смага ўбавілася, а дрымота, з якой Агееў змагаўся ўвесь час пад калючым кустом, зусім знікла. Цяпер ён не баяўся заснуць, ён чуйна прыслухоўваўся да рэдкіх малазразумелых гукаў, якія даносіліся сюды з мястэчка. Малады жаночы голас некалькі разоў ласкава пагукаў штосьці, і ён здагадаўся: гэта клікалі на вячэру дзяцей. Аднойчы гучна кракнула качка, што нізка праляцела над полем, і ён страпянуўся ад спалоху — так змарнеў за дзень у маўклівай цішыні і чаканні. Блізкі каровін рык прымусіў яго асцярожна выглянуць з жыта — па дарозе ў мястэчка гналі невялікі статак, за якім узнімалася воблачка пылу. Гэтае воблачка дало Агееву зразумець, што там праходзіў гасцінец або гравійка, але ён за паўдня не ўбачыў на ёй ніводнай машыны і цяпер падумаў: а раптам немцы яшчэ не дабраліся да гэтых мясцін? Можа, тут іх яшчэ і няма? Гэта было б здорава, у такім выпадку ім, напэўна, пашэнціла б. Вось толькі куды прапаў Малаковіч?

З Малаковічам яны належалі да адной часці і перад самай вайной нядоўга служылі разам. Такая была служба ў старшага лейтэнанта Агеева, асабліва ў трывожныя тыдні напярэдадні вайны, што ён мала знаходзіўся ў палку, хіба што наязджаючы на агульнапалкавыя нарады, а болей прападаў на складах боепрыпасаў — сваім і дывізійным,— забяспечваў полк боезапасам. Работы ў начбоя было па горла — некалькі відаў патронаў да стралковай зброі, ручныя гранаты ўсіх марак, снарады да палкавых гармат, вінтоўкі, кулямёты, запчасткі і рамонтная тэхніка — усё гэта перайначвалася, рэарганізоўвалася па-новаму, паводле апошніх інструкцый і ўказанняў. Часу ж на ўсё было ў абрэз, штабы і камандзіры разумелі гэта і спяшаліся, не ведаючы ні сну, ні адпачынку. Кроў з носа, а было загадана назапасіць тры БК для ўсёй зброі і пяць БК для супрацьтанкавай артылерыі. Палкавыя склады не ўмяшчалі ўсю прорву штабялёў і скрынак, будаваліся часовыя сховішчы, Агееў вазіў за шмат кіламетраў будаўнічыя матэрыялы, людзей. Лейтэнант Малаковіч прыбыў у полк за тры дні да пачатку вайны пасля паскоранага выпуску з вайсковага вучылішча і быў прызначаны камандзірам батальённага ўзвода сувязі. Па службе ў палку Агееў з ім амаль не сустракаўся, хіба што некалькі разоў бачыў у час палкавых пастраенняў гэтага рослага, танкашыяга лейтэнанціка ў новым камандзірскім абмундзіраванні, з хрумсткай партупеяй цераз плячо. Не думаў тады начбой, што вайсковы лёс з'яднае іх разам на дарогах вайны, ды яшчэ ў такі горкі час. Вядома, Агееў разумеў, што ён — не надта вялікая радасць для гэтага імклівага хлопца, якому без яго, напэўна, пашэнціла б болей, ён мог бы прайсці і па шэсцьдзесят кікаметраў за суткі і, мабыць, даўно ўжо дабраўся б да фронту. Але ён не мог пакінуць параненага Агеева, памагаў яму і падтрымліваў у дарозе, клапаціўся пра начлег і яду, сам ледзьве стрымліваючы сваё маладое нецярпенне. Агееў бачыў гэта, маўчаў і ўвогуле быў удзячны свайму малодшаму сябру.

Малаковіч прыйшоў на змярканні. Агееў стаяў у жыце, абапёршыся на вінтоўку і, пачуўшы паблізу таропкія крокі, спрабаваў прысесці. Але ў той жа момант, затулены аднізу жытам, аднекуль збоку з'явіўся сілуэт у кепцы, з прыспушчанымі плячыма, па якіх Агееў і пазнаў лейтэнанта.

— Фу ты! Думаў не дачакаюся,— сказаў ён з выдыхам і адчуў, як адразу расслабіўся целам ад доўгага трывожнага напружання.

— Дык, разумееце, у прыцемках лепш.

Малаковіч спыніўся перад Агеевым, зморана ссунуў з потнага лба нязвыклую, з доўгім казырком кепку: на ім ужо быў нейкі куртаты паношаны пінжачок са зморшчанымі бартамі, няновыя, выпнутыя на каленях порткі і галошы на босых нагах. Заўважыўшы, што Агееў азірае яго, Малаковіч сказаў:

— Во пераадзеўся. Каб лішне не мазоліць вочы.

— А як немцы? — запытаў Агееў пра тое галоўнае, што цяпер турбавала іх.

— Ніякіх вам немцаў. Прыязджалі і паехалі. Праўда, паліцыю паставілі.

— Во як! І многа?

— А чорт іх ведае. Але ёсць. Школу і міліцыю занялі. Гэта каля царквы.

— А прайсці як?

— Ды ўжо пройдзем як-небудзь. І гэта... Разумееце,— Малаковіч адвёў позірк, агледзеўся, і Агееў зразумеў, што нешта ў яго не заладзілася.— Разумееце, у мяне не надта... Ну, сусед у паліцыі, каб яго разарвала. Дык мы вам другое месца насваталі. У цёткі адной...

Агееў з палёгкай уздыхнуў — хай сабе і ў цёткі, яму галоўнае, каб падлячыць рану, доўга ён тут не заседзіцца. Усё ж становішча іх было няпэўнае, з даволі туманнай будучыняй, і ён стараўся лішне не думаць аб ім. Галоўнае, каб дзе-небудзь зашыцца, запаўзці ў закунурак, залізаць раны, з якімі абодва яны — не ваякі. А пасля будзе відаць. Пасля яны пойдуць на фронт.

— Пра фронт не чуваць?

— Кажуць рознае. Немцы перадалі, што ўжо Маскву ўзялі,— неахвотна сказаў Малаковіч.

— Ого, куды хапілі!

— Рознае балтаюць. Але толкам ніхто не знае.

— Да-а... Ну што ж, пайшлі?

— Чакайце! — спыніў яго Малаковіч.— Панімаеш, з вінтоўкамі не гадзіцца. З вінтоўкамі спыняць і... самі разумееце.

Агееў маўчаў. Ды што ён мог сказаць? Ведама, пападацца са зброяй яму не хацелася, але і растацца з ёю ў такі час таксама было нязвыкла, амаль што боязна.

— Трэба схаваць,— сказаў Малаковіч.— Ось хоць бы і тут. А што, куст — прыкмета.

— У зямлі?

(Працяг будзе).

РЭКТАР БЕЛДЗЯРЖКАНСЕРВАТОРЫІ— МАСТАЦКІ КІРАЎНІК СЛАВУТАГА АРКЕСТРА

МАЭСТРА

— Маэстра, ваш выхад,— папярэджвае дырыжора вядучая канцэрта.

І вось ён у святле юпітэраў імкліва выходзіць на сцэну, апрануты ў традыцыйны чорны фрак з бабачкай... Па лесвічках падымаецца да дырыжорскага пульта, робіць няўлоўны, быццам магічны рух, і вялікі аркестр, падуладны кожнаму яго руху і позірку, нараджае ў цішыні мелодыю, сплеценую з галасоў дзесяткаў інструментаў — баянаў, старадаўняй ліры, жалейкі, дуды, цымбалаў...

Пра дырыжорскі пульт, пра апладысменты гледачоў, пра кветкі пасля канцэрта і падумаць не мог сціплы вясковы гарманіст-самавук Міша Казінец. У іх сям'і ўсе былі здатныя да музыкі і песні. Без дзеда Янука не абыходзілася ніякая вечарынка. Маці, што б ні рабіла, усё прыпявала. Неяк убачылі Мішавы бацькі, што ён змайстраваў сабе скрыпачку і прыладжваецца на ёй іграць, і вырашылі купіць сыну гармонік. Вось з гэтага, бадай, усё і пачалося ў яго лёсе музыканта.

— Але вучоба давалася мне цяжка,— прыгадвае Міхась Казінец,— у музычнай школе я імкнуўся іграць «па слыху», бо дрэнна ведаў нотную грамату. Нават хацеў кінуць з-за гэтага заняткі... Але дзякуй настаўнікам, якія дапамаглі выхаваць такія рысы, як упартасць і настойлівасць. Яны мне надта спатрэбіліся ў далейшым.

А потым яго цалкам захапіла музыка. Пазнаўшы яе «азы», здольны хлопец працягвае вучобу ў кансерваторыі, наведвае канцэрты вядомых выканаўцаў, авалодвае ігрой на розных музычных інструментах.

Двойчы ён заканчвае кансерваторыю. Спачатку па класу баяна, потым — па оперна-сімфанічнаму дырыжыраванню. Яшчэ калі быў студэнтам, атрымаў запрашэнне славутага Жыновіча працаваць у Дзяржаўным аркестры народных інструментаў БССР.

— Гэта быў адзін з самых шчаслівых момантаў у маім жыцці,— прызнаецца М. Казінец.

Але запрашэнне І. Жыновічам студэнта М. Казінца ў аркестр у якасці дырыжора, думаецца, не было выпадковасцю. Юнак ужо зарэкамендаваў сябе і як выдатны выканаўца, і як дырыжор. Так, адначасова з вучобай М. Казінец за паўтара года падрыхтаваў чатыры сімфанічныя праграмы са студэнцкім аркестрам Маладзечанскага вучылішча.

— І вось уявіце сабе, што прыходжу я на працу ў аркестр і канстатую: шмат чаму мне яшчэ трэба вучыцца. Бо ў калектыва на той час быў ужо даволі высокі прафесійны ўзровень.

Пасля смерці свайго настаўніка 35-гадовы Міхась Казінец становіцца галоўным дырыжорам аркестра народных інструментаў.

— Большую частку рэпертуару складалі апрацоўкі народных песень і пераклады класічнай музыкі, твораў савецкіх кампазітараў, — расказвае М. Казінец. — Наогул жа беларускія кампазітары тады мала пісалі для народнага аркестра. І гэта была сур'ёзная праблема на шляху далейшага развіцця калектыву. Нам неабходны быў свой рэпертуар, творы, напісаныя з улікам спецыфікі гучання народных інструментаў.

Менавіта з прыходам у аркестр Міхася Казінца пачынаецца новы этап у біяграфіі вядомага цяпер на ўвесь свет аркестра, дзе многія артысты — лаўрэаты рэспубліканскі[illegible]сесаюзных конкурсаў. Сам [illegible]азінец стаў першым інтэрпрэтатарам многіх твораў беларускай музыкі, напрыклад, кантаты для хору, салістаў і народнага аркестра «Родныя песні» Ю. Семянякі, «Святочнай паэмы» і «Юбілейнай уверцюры» [illegible]лебава, уверцюры «Свят[illegible]раджаю» В. Войціка.

Сёння ў рэпертуары аркестра ёсць буйныя формы, такія, як сімфонія ў пяці паэмах А. Мдзівані, цыкл «Зямля бацькоў» В. Іванова. Адзін з апошніх сваіх твораў — сюіту «Батлейка» заўчасна памёршы таленавіты беларускі кампазітар В. Помазаў прысвяціў М. Казінцу.

Які ж ён чалавек — галоўны дырыжор і мастацкі кіраўнік славутага калектыву, выдатны музыкант, заслужаны дзеяч мастацтваў рэспублікі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР, рэктар Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі?

Калегі і студэнты гавораць, што ён бескампрамісны і справядлівы, а таксама вельмі мэтанакіраваны і паслядоўны. А яшчэ, нягледзячы на сваю пастаянную занятасць, гастрольныя паездкі, любіць бываць у сваёй вёсцы Цынцавічы, што на Міншчыне. Там яго карані, рэчка дзяцінства Ула. Там адпачывае, набіраецца сіл, натхнення, без якога ў яго прафесіі немагчыма.

Людміла МАКАРАНКА.

НАТАТКІ АБ ПРОЗЕ ВЯЧАСЛАВА АДАМЧЫКА

ТАК І БЫЛО

ІМЯ БЕЛАРУСКАГА пісьменніка Вячаслава Адамчыка добра вядома і ў Беларусі, і за яе межамі. Ён прызнаны майстар прозы, глыбокі псіхолаг, выдатны лірык. Такім ён быў у апавяданнях, такім застаецца і ў буйных творах.

Раманы В. Адамчыка адлюстроўваюць важны этап у жыцці былой Заходняй Беларусі — пярэдадзень яе ўз'яднання з БССР і пачатак новага жыцця. Першыя два — «Чужая бацькаўшчына» і «Год нулявы» прыязна сустрэты і чытачамі, і крытыкай. Трэці раман—«І скажа той, хто народзіцца», несумненна, таксама спадабаецца прыхільнікам творчасці пісьменніка.

...Заходняя Беларусь жыла змаганнем. Пра гэта напісаны праўдзівыя дакументальныя кнігі. У іх абагульнены вопыт барацьбы, якой кіравалі выдатныя людзі: С. Прыгыцкі, М. Дворнікаў, У. Царук, С. Ваўпшасаў, М. Арэхва, К. Арлоўскі, П. Пястрак, В. Таўлай і іншыя.

У творах Адамчыка няма тых шырока вядомых падзей, што падрабязна адлюстраваны ў дакументалістыцы. Але той дух, тыя ідэі ў раманах увасоблены самым дакладным чынам. Героі іх—простыя працоўныя беларусы. Гэтыя вобразы, па-мастацку жывыя і энергічныя,—увасабленне змагання за лепшае жыццё, лепшую долю. Людзі праходзяць праз турмы, здзекі, нягоды. Праходзяць пакутуючы. Але ідуць і ідуць наперад—ідуць праз усялякую жыццёвую слату.

Кнігі Адамчыка ўражваюць вялікім чалавечым горам герояў і такім жа вялікім іх імкненнем да шчасця, прагай змагання за яго.

Цяжкае, няпростае было жыццё. Галеча, цемра — вынік бяспраўнага становішча беларусаў у буржуазна-памешчыцкай Польшчы.

І вось—свабода, доўгачаканае вызваленне ў верасні трыццаць дзевятага. Героі многіх раманаў Адамчыка трапляюць у складаныя абставіны: адны павінны, як кажуць, сысці са сцэны, другія—наладжваць новае жыццё. Як жа гэта нялёгка! Частка людзей ідзе ў нязведанае смела. Іншыя—асцерагаюцца, выглядаюць, як яно пойдзе. Трэція адкрыта настроены супраць новага.

Я нарадзіўся і жыў каля Гродна, добра помню той час. Скажу шчыра: як жа дыхнула на мяне са старонак рамана «І скажа той, хто народзіцца» тымі незабыўнымі днямі. Засталося пачуццё, нібыта ведаеш асабіста герояў твора, нібыта быў у іх вёсках. Здаецца, і зараз гучаць іх галасы, бачыш твары, рухі. Нават адчуваеш шум дажджу, ветру, пах асенняга поля, подых суровай зімы...

Такім яно ўсё і было, як у рамане.

...Сход беднаты. Выбары яе камітэта. Клопаты мясцовай гвардыі па ахове парадку. Ліквідацыя рэштак былой улады. Гэта робіцца ў сваёй, у суседніх вёсках, даводзіцца змагацца з тымі, з кім жывеш побач, хто нават часам падабаецца. І колькі ўзнікае маральных праблем. Колькі даводзіцца людзям вывяраць сваё сумленне, вызначаць свае і чужыя чалавечыя вартасці, выбіраць, як, куды і з кім ісці.

Усе гэтыя складанейшыя пытанні вырашаюць людзі, якія акрамя сярпа і плуга нічога не бачылі ў жыцці, людзі з-пад саламянай страхі, у якіх і ведаў, і культуры не багата. Пакуль яны толькі імкнуцца да гэтага — праз пастарункі, гвалт, бізуны, турмы.

Героі рамана В. Адамчыка звычайна шмат карыстаюцца прыказкамі, прымаўкамі, таму ў іх так многа гутарковай мудрасці. «Купіна малая, а [illegible]кі воз пераварочвае», [illegible]ся не гніся, а за кішэню бярыся», «На сваім сметніку і верабей гаспадар», «Цягнуў воўк, пацягнулі й воўка», «Не збірай дзецям пасагу, а збірай розум», «Пані на ўсе сані», «У леснік[illegible]а кожнай хвойцы боты [illegible]ць», «Дзе гарэлка, там і слёзы», «Паміраць збірайся, а жыта сей»... Ды хіба ўсе пералічыш?

А колькі ў рамане глыбокіх, хвалюючых разваг. Яны, як і прыказкі, ідуць ад рэчаіснасці, ад роздуму над ёю.

«Завірыліся і зблыталіся Міціны (Міця — адзін з галоўных герояў раманаў, малады беларускі хлопец— **М. Д.**) думкі. Няўжо свет быў і застаўся для чалавека такі патаемны, злы і нялітасцівы? Няўжо ў ім спакон веку нязводна жыве толькі нянавісць, хцівасць, злосць, помста?

Але дзе ж яго дабро? Няўжо толькі ў маёй душы? А ў іншых?..

Немагчыма было дабраць у галаве і спасцігнуць цяпер, чаму гэтак помсліва, нават з нейкай адкрытай слодыччу біўся Гура. Можа, проста што звык біць іншых, што гэтага ўжо прагла і жадала яго душа, што ў гэтым ён чуў свой люты смак».

Міця не хоча, каб на яго зямлі абаронцы чужой улады білі прыкладамі яго народ.

Прайшоўшы праз здзекі, праз турму і хваробу, нажытую ў ёй, Міця актыўна ўзяўся наладжваць новае, савецкае жыццё. І яно ўладарна ўваходзіла ў побыт: адкрываюцца клуб, вячэрняя школа, бясплатная бальніца, ідзе падзел памешчыцкай зямлі, усюды чуюцца размовы пра калектывізацыю... Усё рупіла Міцю, усё кранала яго, да ўсяго была яму справа.

Але, як гэта нярэдка бывае, у новых справах не абыходзілася без «накладак». З'явіліся і тыя, хто палічыў момант зручным, каб нашкодзіць іншым—данесці, напаклёпнічаць.

У пераломныя часы людзі актыўней дзейнічаюць менавіта ў адпаведнасці са сваёй сапраўднай сутнасцю, са сваімі поглядамі і імкненнямі, якія ў звычайнай абстаноўцы не заўсёды адкрываюць іншым. Іх учынкі аказваюцца на вачах усіх. Вось такую адкрытую праўду паказвае пісьменнік на старонках сваіх твораў.

У кнігах Адамчыка чытачоў вабіць мова. Яна сакавітая, сапраўды народная, характэрная іменна для тых мясцін, што апісваюцца.

Мова, стыль дапамагаюць аўтару ствараць дакладнае аблічча герояў рамана. Іх дзеянні адметныя, характары, погляды—толькі ім уласцівыя, іх мысленне—толькі ім дадзенае. У кожнага свой свет, сваё ўяўленне пра жыццё. І кожны думае, гаворыць у адпаведнасці са сваім становішчам у грамадстве, адукацыяй, культурным узроўнем. Хто па-беларуску, па-вясковаму (такіх, вядома, большасць), хто па-руску, хто з прымессю польскіх слоў. Гэта таксама стварае каларыт таго часу.

Чытаеш раман і радуешся, што чалавек умее так пісаць, каб перад чытачом паўставалі яркія карціны жыцця. Многія старонкі твора—сама паэзія. Хіба не ўражваюць такія параўнанні: зорка зашалясцела, гарачы мароз, духі пахлі мякка і густа, і трохі журботна.

Раманы Вячаслава Адамчыка—значная падзея ў беларускай літаратуры. Багатыя на дзеянні, псіхалагічна насычаныя, да болю праўдзівыя, яны адкрываюць яркую, на пераломе старонку народнага жыцця ў былой Заходняй Беларусі.

Будзем чакаць апошнюю кнігу з задуманай серыі. Цяпер Вячаслаў Адамчык працуе над ёю.

Мікола ДЗЕЛЯНКОЎСКІ.

ПРЭМ'ЕРЫ, ВЫСТАЎКІ, СУСТРЭЧЫ

У ГОНАР ІГНАТА БУЙНІЦКАГА

На радзіме Ігната Буйніцкага, у Празароках, адбыліся ўрачыстасці з нагоды 125-й гадавіны з дня нараджэння заснавальніка беларускага тэатра.

Са словам пра жыццё і творчасць славутага артыста выступіў член-карэспандэнт АН БССР У. Няфёд. Ад імя землякоў І. Буйніцкага гаварыла настаўніца Празароцкай сярэдняй школы Г. Сохар. Мясцоваму школьнаму музею быў перададзены бюст артыста, створаны скульптарам І. Міско.

Горача адгукнуліся гледачы на вясёлы вадэвіль «Конскі партрэт», напісаны адным з паплечнікаў І. Буйніцкага — Л. Родзевічам. Паказвалі яго акцёры тэатра імя Я. Коласа.

ПАРАД УМЕЛЬЦАЎ

У яркае свята выліўся Дзень народнага майстра, які прайшоў у Гродна ў рэспубліканскім музеі атэізму і гісторыі рэлігіі. У ім удзельнічалі жывапісцы, рэзчыкі па дрэву, ганчары, ткачыхі, іншыя самабытныя майстры.

Наведвальнікі змаглі набыць арыгінальныя вырабы, пазнаёміліся з выстаўкай народнай творчасці з фонду музея, пабывалі на «ўроках» лазапляцення, якія правялі майстрыхі В. Ярмаш і Б. Федаровіч, на канцэрце танцавальнага ансамбля «Спадчына».

ЗАПРАШАЕ «РАВЕСНІК»

Вечарам «Любоў — мая ўладарка» заявіў аб сваім нараджэнні клуб «Равеснік» Жлобінскага вытворчага аб'яднання штучнага футра. На вечары гучалі вершы вядомых паэтаў, праводзіліся конкурсы песні і меню абедаў на 2000 год, вясёлыя віктарыны.

У плане работы клуба — сустрэчы з цікавымі людзьмі, вечары добрага настрою, паездкі ў Гомельскі абласны тэатр, падарожжы па роднаму краю.

МАЦУЮЦЦА СЯБРОЎСКІЯ СУВЯЗІ

Сяброўскім сувязям працоўных Магілёўшчыны і Габраўскай акругі (Балгарыя) — 20 гадоў. З выпадку гэтай памятнай даты ў горад на Дняпры з НРБ прыбыў поезд дружбы. Рабочыя і служачыя, дзеячы культуры і сяляне з брацкай сацыялістычнай краіны наведалі рад прамысловых прадпрыемстваў абласнога цэнтра, Бабруйска, Асіповіч, Быхава і Бялыніч, калгасы і саўгасы.

ТВОРЧАЯ СУСТРЭЧА

Шмат прыхільнікаў паэтычна-песеннай музы лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР Генадзя Бураўкіна сабраў яго творчы вечар, які адбыўся ў Акруговым доме афіцэраў. У выкананні вядомых спевакоў і ансамбляў прагучалі песні, якія даўно ўжо заваявалі шматлікую аўдыторыю. Прысутныя змаглі таксама пазнаёміцца з вершамі Г. Бураўкіна, пачуць слова пра яго творчасць, сказанае ўдзячнымі сябрамі.

У заключэнне выступіў сам Г. Бураўкін, які падзякаваў аматарам паэзіі і песні за прыязнае стаўленне да яго творчасці.

АЦЭНЬВАЕ РЫГОР БАКЛАНАЎ

Падпісчыкі атрымалі чацвёрты, заключны том збору твораў вядомага савецкага пісьменніка Рыгора Бакланава, які выпусціла выдавецтва «Художественная литература». Змест тома склалі нарысавыя кнігі «Тэмп вечнай пагоні» і «Канада», а таксама літаратурна-крытычныя артыкулы.

Адзін з іх называецца «Трэцяя ракета» і прысвечаны аднайменнай аповесці В. Быкава. У артыкуле «Дзень сённяшні і дзень мінулы» Р. Бакланаў разглядае аповесць «Абеліск» В. Быкава і «Хатынскую аповесць» А. Адамовіча.

АРХЕАЛАГІЧНЫЯ РАСКОПКІ Ў ГРОДНА

НОВАЕ ПРА СТАРЫ ЗАМАК

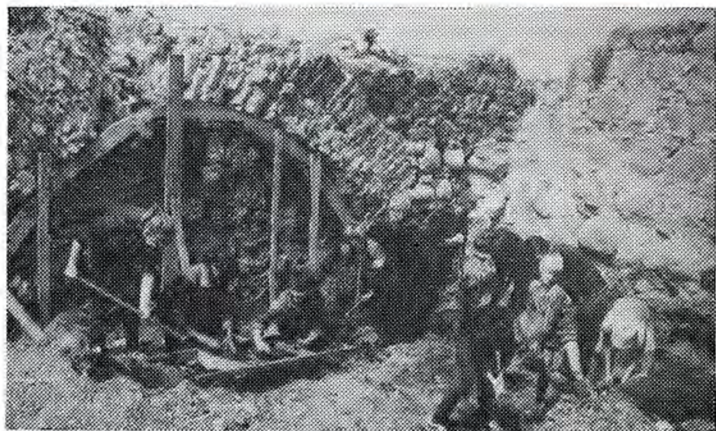

Сёлета ў цэнтры старажытнага Гродна пачалася комплексная кансервацыя і рэстаўрацыя аднаго з унікальных помнікаў беларускага мураванага дойлідства — ансамбля Старога замка. Каб абгрунтаваць праект аднаўлення помніка, як заўжды, паперадзе рэстаўратараў ідуць гісторыкі і археолагі. Вось ужо другі год тут праводзяцца значныя археалагічныя раскопкі. Пра даследаванні мінулага года мы паведамлялі нашым чытачам.

А чым парадаваў сёлетні палявы сезон? Новымі звесткамі пра Стары замак — яго планіроўку і матэрыяльную культуру насельнікаў.

Асабліва цікавымі аказаліся раскопкі на высокім замкавым мысе ў сутоцы рэк Нёмана і Гараднічанкі. Менавіта сюды прыйшлі ў X стагоддзі людзі— першыя жыхары будучага горада. (Сведчанне таму — рэшткі керамічнага посуду гэтага часу). Неўзабаве быў узведзены шырокі (15—20 метраў) і высокі абарончы вал, насыпаны з пяску, культурнага слою і суглінку. У сярэдзіне для трываласці былі пакладзены дубовыя і сасновыя бярвенні, а ўнутраны схіл абкладзены камянямі. Па верху вала праходзілі драўляныя сцены — гарадкі з баявой галерэяй, а на самым высокім месцы — шырокая сцяна, складзеная з тонкай старажытнай цэглы — плінфы.

Жорсткім і працяглым выпрабаванням падвяргаліся драўляныя замкавыя сцены падчас крыжацкіх нападаў у XIII — XIV стагоддзях. Пра гэта гавораць сляды вялікіх пажараў, што адкладаліся ў зямлі ў выглядзе шырокіх пластоў попелу і вугалю.

На мяжы XIV—XV стагоддзяў драўляныя ўмацаванні змяняюцца муравыанымі, зробленымі з вялікіх камянёў і тоўстай чырвонай цэглы. На краі замкавага мыса ўзводзіцца баявая вежа, якая мела гатычныя нярвюрныя сутарэнні, дзе рэбры выкладаліся са спецыяльнай стрэлападобнай [illegible]ы, таксама знойдзенай пад[illegible] раскопак.

Крыху пазней побач з вежай будуюцца памяшканні, дзе размяшчаліся гарнізон і арсенал. У развалах пабудоў мы сабралі вялікую колькасць каменных ядраў, знайшлі касцяную зашчэпку ад арбал[illegible]. Пра тое, што воіны ў мір[illegible] час займаліся паляваннем, сведчаць шматлікія косткі дзікіх жывёл: зуброў, тураў, казуль, аленяў, мядзведзяў, дзікоў і баброў.

Загінулі гэтыя будынкі недзе ў XVII стагоддзі, а ў XVIII непадалёку адсюль існавалі жылыя памяшканні з шыкоўнымі кафлянымі печамі. Тут знойдзена некалькі цэлых распісных кафляў з раслінным арнаментам.

Цікавыя знаходкі чакалі нас на замкавым двары. Пад двухметровым будаўнічым развалам аказалася брукоўка XIX стагоддзя, а пад ёй, у чорным вільготным слоі, рэшткі драўлянай забудовы. Варта адзначыць, што зямля тут, дзякуючы ўвільготненасці, добра захавала не толькі драўніну, але і скураныя вырабы: рэшткі ботаў, дзіцячых і жаночых чаравікаў, кавалкі конскай вупражы і рамянёў, нават паходную сумку. Прасочана частка забудовы былога замкавага двара: драўляная вуліца канца XII — пачатку XIII стагоддзяў, выкладзеная з шырокіх тоўстых дошак, рэшткі плота абапал яе, ніжнія вянцы жылых і гаспадарчых будынкаў.

У нашай калекцыі зараз знаходзіцца некалькі дзесяткаў донцаў і бакавых клёпак ад розных бочак, кублаў і цэбраў, цэлы карэц для піцця вады, дзіцячы лук і меч, тры лесвіцы, частка драўлянай міскі.

Акрамя таго, знойдзены самыя розныя вырабы: керамічныя (рэшткі гаршкоў і місак, гаршковая кафля, цэлы гліняны тыгель для разліўкі металу, кавалкі паўднёвых амфар для транспарціроўкі віна) шкляныя (часткі бутэлек, кілішкаў і шкляных шкло) ...

(часткі бутэлек, кілішкаў і шкартаў, віты і гладкія бранзалеты, фрагмент каштоўнай усходняй пасудзіны з роспісам) і металічныя (шпоры, пласціны ад панцыра, арбалетныя наканечнікі стрэлаў, ключы, замкі, палова баявой булавы, серп і нават кельма старажытнага муляра).

Глыбіня сёлетняга нашага раскопу дасягнула 4-х метраў. Кантрольны шурф у адным з

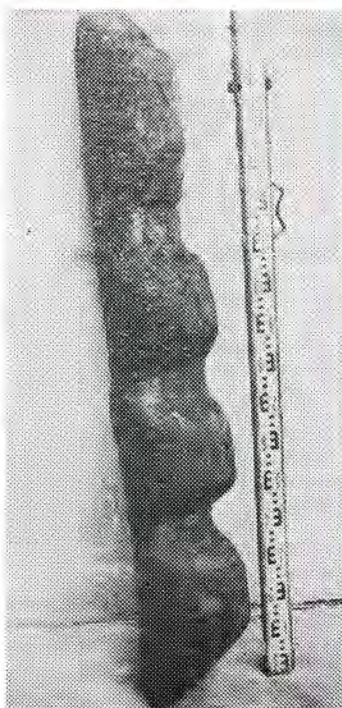

яго кутоў паказаў, што наперадзе яшчэ некалькі метраў культурнага слою і знаходкі XII—XI стагоддзяў. Таму над раскопам будзе зроблены часовы навес, і работы працягнуцца.

Зараз ідзе апрацоўка і вывучэнне некалькіх тысяч разнастайных археалагічных знаходак, іх кансервацыя і перадача [illegible]дзенскаму гісторыка-архе[illegible]чнаму музею, дзе мяркуюць зрабіць выставу па выніках апошніх раскопак.

Мікола ТКАЧОЎ,
Алег ТРУСАЎ,
кандыдаты гістарычных навук.

НА [illegible]ЫМКАХ: на раскопках сту[illegible]ам дапамагаюць добраахвотныя памочнікі — мясцовыя школьнікі; лесвіца, XII—XIII стагоддзі.

Фота Л. САМУЙЛАВАЙ і А. ФЁДАРАВА.

У ВАШУ КАЛЕКЦЫЮ

НА МАРКАХ — БЕЛАРУСКІЯ ВОЛАТЫ

Савецкая пошта неаднаразова прысвячала свае выпускі аўтаволатам з Беларусі. Першы такі выпуск быў ажыццёўлены ў 1957 годзе ў серыі марак, прысвечаных 40-годдзю Вялікага Кастрычніка. На святочнай мініяцюры паказаны дзяржаўны флаг і герб БССР і заводскі цэх Мінскага аўтамабільнага завода, у якім стаіць гатовы да адпраўкі ўпершыню выпушчаны ў краіне 25-тонны кар'ерны самазвал. МАЗ-530 — тэма паштовай маркі 1960 года з серыі «Савецкае аўтамабілебудаванне». Гэтая ж машына паказана і на мастацкім канверце, прысвечаным 900-годдзю сталіцы рэспублікі — Мінска.

Аб тым, што беларускія аўтамабілі экспартуюцца ў многія краіны свету, расказвае мастацкі канверт з серыі «Аўтаэкспарт». На малюнку — аўтамабіль МАЗ-500 на фоне індустрыяльнага пейзажу.

Зусім нядаўна, адзначаючы 40-годдзе Мінскага аўтазавода, Міністэрства сувязі СССР выпусціла канверт з адлюстраваннем новай мадэлі аўтамашыны.

У 50—60-х гадах у пасёлку Жодзіна, што пад Мінскам, на базе невялікага прадпрыемства дарожных і меліярацыйных машын пачаў будавацца Беларускі аўтамабільны завод па выпуску аўтамабіляў вялікай грузапад'ёмнасці. Гэтыя аўтаволаты хутка заваявалі папулярнасць ва ўсім свеце. Не абышла іх увагай і пошта. Вось серыя марак 1971 года «Савецкае аўтамабілебудаванне», выпушчаная ў арыгінальным трохвугольным выкананні. На адной з марак грузавы 27-тонны самазвал «БелАЗ-540».

Вось канверт, выдадзены да 50-годдзя Чукоцкай аўтаномнай акругі. А на малюнку канверта таксама магутны «БелАЗ».

Беларускія аўтамабілі працуюць у Азіі і Еўропе, Афрыцы і Лацінскай Амерыцы. У 1971 годзе ў Карэйскай Народна-Дэмакратычнай Рэспубліцы была выпушчана серыя марак аб розных відах машынабудавання. Адна з марак гэтай серыі прысвечана 25-тоннаму самазвалу з далёкай Беларусі. У Манголіі пабудаваны горад дружбы Эрдэнэт. Там на меднамалібдэнавым горным камбінаце працуюць «БелАЗы».

Леў КОЛАСАЎ.

У ЗАСЛАЎІ — СВЯТА

Нядаўна ў Заслаўі адбылося свята. Яно было прысвечана адразу тром падзеям: уступленню горада ў сваё другое тысячагоддзе (сёлета яму споўніўся 1001 год), заканчэнню жніва і пачатку навучальнага года.

Цэнтрам святкавання стала старажытнае замчышча. Тут прайшоў карнавал, выступленні шматлікіх калектываў мастацкай самадзейнасці, сярод якіх былі вядомыя «Крупіцкія музыкі», конна-спартыўныя спаборніцтвы.

Праграма мастацкай самадзейнасці была вельмі разнастайнай, адпавядала ўсім густам. Так што кожны з гасцей свята мог пабачыць для сябе нешта цікавае.

Працавала выстаўка дзіцячай творчасці, адбыліся святочныя кірмашы.

Вартай увагі падзеяй у мастацкім жыцці рэспублікі стала выстаўка, адкрытая ў гэты дзень у памяшканні Музея рамёстваў. Беларускія мастакі прысвяцілі яе гораду, яго слаўнай гісторыі. Глядач сустрэнецца тут з творамі Я. Куліка, В. Янушкевіча, Л. Шчамялёва, В. Цвіркі, А. і Я. Шунейкаў, А. Шатэрніка, В. Сташчанюка і іншых, адкрые для сябе новыя рысы ў вобразах слаўтых асоб беларускай зямлі, зможа пабачыць, як мяняўся воблік Заслаўя на працягу стагоддзяў.

З ІМЕМ САМАНТЫ НА БОРЦЕ

Беларусь не мае свайго мора. Але наяўнасць штучных вадасховішчаў, натуральных азёр дае магчымасць займацца і веслярам, і яхтсменам. Не выпадкова ў рэспубліцы ёсць свае чэмпіёны Алімпійскіх гульняў, свету, пераможцы буйных міжнародных спаборніцтваў (Я. Каліна, С. Харэцкі і іншыя).

І ўсё-такі запрашэнне ўкраінскім Камітэтам абароны міру экіпажа яхты «Саманта» з Мінска прыняць удзел у «Рэгаце міру-86» стала нечаканасцю. Чаму? Вось што расказвае аб гэтым член экіпажа намеснік генеральнага дырэктара аб'яднання парашковай металургіі Валянцін Аўчарэнка.

— Крэйсерскіх яхт у Мінску, ды і ў Беларусі, нямнога. Справа ў тым, што такому класу суднаў у нашай рэспубліцы, як кажуць, няма дзе развярнуцца. Нават Заслаўскае вадасховішча малое не толькі для спартыўных спаборніцтваў, але і для трэніровак. У такім класе суднаў мы былі першымі з беларускіх спартсменаў, што сталі ўдзельнікамі прэстыжных спаборніцтваў.

Была яшчэ адна акалічнасць. Члены экіпажа — не прафесіянальныя маракі, а аматары: Уладзімір Трафімаў (капітан) і Юрый Мухін працуюць у Акадэміі навук БССР, Уладзімір Шуклін — выкладчык радыётэхнічнага інстытута, Віктар Кудраўцаў — праграміст. Узялі з сабой і двух дзяцей. Я — свайго сына, піцікласніка Сяргея, а Трафімаў — свайго, шасцікласніка Аляксея.

Як бачыце, абставіны складваліся так, што на поспех разлічваць не прыходзілася. Трэба было весці барацьбу з 50-ю камандамі, вопытнымі спартсменамі. Але і ў гэтай прэстыжнай «кампаніі» не падкачалі. На двух этапах з пяці сталі прызёрамі. Увесь маршрут, ад Кіева да Адэсы, займаў пяцьсот міляў...

— Валянцін Іванавіч, напэўна, мэтай рэгаты было не толькі заняць высокае месца?

— Вядома. Сама рэгата называлася рэгатай міру. Таму ўсе экіпажы рабілі частыя прыпынкі па шляху ў гарадах і населеных пунктах, што прылягалі да вадасховішчаў, Дняпра. Удзельнічалі ў мітынгах.

Экіпажу «Саманты» асабліва запомніліся сустрэчы з ветэранамі вайны ў Кіеве, якія пажадалі нам поспеху ў спаборніцтвах, а таксама далі наказ мацаваць мір, змагацца за яго ўсімі сродкамі.

Не менш хвалюючай была і сустрэча ў пасёлку Вясёлае каля Новай Кахоўкі. Мы ўсклалі кветкі да абеліска воінам, якія загінулі ў Вялікай Айчыннай вайне. Прывезлі з сабой выразкі з газет і часопісаў аб Саманце Сміт, расказалі жыхарам мясцовага калгаса аб гэтай амерыканскай школьніцы...

— Напэўна, Валянцін Іванавіч, у вас ёсць новыя планы. Што чакае экіпаж «Саманты» ў бліжэйшы час?

— Не менш цікавай будзе рэгата ў наступным годзе на Анежскім возеры. Мы ўжо атрымалі запрашэнне на гэтае спаборніцтва.

— Пажадаем вам поспеху. Будзем чакаць ад вас цікавага расказу праз год.

Гутарку вёў Яўген ТУРАЙКЕВІЧ.

НА ЗДЫМКУ: яхта «Саманта».

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:
МІНСК-5, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80; 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 1451